Σπάρτακος

Νο **48** - Ιούνιος 1997 - ISSN: 1106 1790 - Δραχμές **500**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ

Πολιτικο-θεωρητικό περιοδικό για τον επαναστατικό μαρξισμό και την 4η Διεθνή

Εκδίδεται από Συντακτική Επιτροπή
Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά τις θέσεις της Σύνταξης
Γραφεία: Ερεσσού 34, 106 81 Αθήνα, τηλ. 33.00.675
Υπεύθυνος ύλης σύμφωνα με το νόμο: Γ. Φελέκης
ISSN : 1106 1790

Αναπαραγωγή φιλμς & Μοντάζ: "Γραφικές Τέχνες Ύψιλον", οδός Εμμ. Μπενάκη 37, 106 81, Αθήνα, τηλ. 38.36.609
Εκτύπωση: Γοργογιάννης-Φερέτος, Δερβενίων 30, τηλ. 36.00.646

Τιμή τεύχους 500 δρχ. Συνδρομές για 6 τεύχη: Ελλάδα: 3.000 δρχ. Εξωτερικό: 4.000 δρχ.
Συνδρομές ενίσχυσης: Ευπρόσδεκτες! Εμβάσματα στο όνομα: Γιάννης Φελέκης
Προσφορά γνωριμίας:
συνδυασμένη ετήσια συνδρομή σε *Σπάρτακο* & *International Viewpoint:* 8.000 δρχ.

Μετά από ένα θερμό χειμώνα:
ο *«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ»*

της Σύνταξης

Ο χειμώνας που πέρασε σημαδεύτηκε από μεγάλες κινητοποιήσεις και παρατεταμένες απεργίες. Κορυφαίες εκδηλώσεις στη διάρκειά του ήταν οι κινητοποιήσεις των αγροτών, που από μια απλή διαμαρτυρία για την αντιαγροτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έφτασαν να αμφισβητούν τη λειτουργία του κράτους σε μια σειρά περιοχές, και η απεργία των καθηγητών, που ο δυναμισμός, η διάρκεια και η δημοκρατική οργάνωσή της αποτελούν ένα πολύ σημαντικό αγωνιστικό προηγούμενο για όλους τους εργαζόμενους.

Ωστόσο και οι δύο αυτές κινητοποιήσεις, όπως και πολλές άλλες που έγιναν την ίδια περίοδο (ναυτεργατών, Ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης, Σόφτεξ, Γκουντγήαρ, κλπ.), νικήθηκαν. Εκείνη των αγροτών γιατί ξεπουλήθηκε ξετσίπωτα από το ΚΚΕ, που είχε την ηγεσία του, και εκείνη των καθηγητών γιατί απομονώθηκε και σταδιακά κατέρρευσε.

Αυτός ο «θερμός Χειμώνας» σε συνδυασμό με την έντονη λαϊκή δυσαρέσκεια για τα κυβερνητικά μέτρα, που βρήκε απήχηση όχι μόνο στη βάση αλλά και σε στελέχη του ΠΑΣΟΚ, έκαναν την κυβέρνηση Σημίτη να καταλάβει ότι θα της είναι όλο και πιο δύσκολο να περνάει τα αντεργατικά μέτρα που ετοιμάζεται να πάρει (κατάργηση συλλογικών διαπραγματεύσεων, ωραρίων, ασφαλιστικής κάλυψης, κλπ.). Η κοινωνική ανοχή απέναντι της έχει ήδη στενέψει πολύ και, παρά τη στήριξη που της προσφέρει ανοιχτά η Ν.Δ., ξέρει ότι θα συναντά όλο και μεγαλύτερες αντιδράσεις στην προσπάθειά της να εφαρμόσει τα μέτρα που απορρέουν από τη συμφωνία του Μάαστριχτ.

Προσπαθώντας να βελτιώσει το κλίμα, ώστε να περιοριστούν οι αντιδράσεις στα επόμενα μέτρα της, η κυβέρνηση καταφεύγει σε δύο μέσα: την *κεντροαριστερά* και τον *κοινωνικό διάλογο*. Με το πρώτο, παλιά συνταγή σε νέα έκδοση, προσπαθεί να ενσωματώσει τμήματα της ρεφορμιστικής αριστεράς ώστε να δημιουργήσει την εικόνα ανοίγματός της προς τα αριστερά τη στιγμή που ακολουθεί τη δεξιότερη πολιτική που ακολούθησε ποτέ κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Με το δεύτερο προσπαθεί να τραβήξει τα συνδικάτα σε ένα διάλογο με στόχο να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνατή εγκατάλειψη κεκτημένων από αυτά χωρίς αντίσταση.

Οι αντιδράσεις των κομμάτων της Αριστεράς απέναντι σε αυτή την πρόκληση ήταν λανθασμένες, σε διαφορετική κατεύθυνση η κάθε μία. Το

ΚΚΕ αρνήθηκε οποιαδήποτε συμμετοχή στη συζήτηση αυτή χωρίς να δώσει οποιαδήποτε άλλη προοπτική, με αποτέλεσμα να αυτοαπομονώνεται. Ο Συνασπισμός συμμετέχει στη συζήτηση χωρίς να έχει εκφράσει μια λογική διαφορετική από αυτήν της κυβέρνησης και, σε συνδυασμό με το θετικό τρόπο που πολλά στελέχη του αντιμετωπίζουν τις προτάσεις Σημίτη για την κεντροαριστερά, δίνει την εντύπωση ότι οδηγείται σε εγκλωβισμό στην κυβερνητική λογική.

Το πρόβλημα σε αυτή τη φάση βρίσκεται στο να βρεί διέξοδο η έντονη δυσαρέσκεια των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένης και της βάσης του ΠΑΣΟΚ, προς μια ενεργοποίηση ενάντια στην κυβερνητική πολιτική, που να καταφέρει να αγκαλιάσει ευρύτερα στρώματα, να συντονισθούν οι κινητοποιήσεις τους ώστε οι αγώνες τους να είναι νικηφόροι.

Ταυτόχρονα, η πορεία προς τη σύγκλιση των οικονομιών των δυτικοευρωπαϊκών χωρών προβάλει την αναγκαιότητα του συντονισμού των ταξικών αγώνων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Προς την κατεύθυνση αυτή πηγαίνει και η προσπάθεια για τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή και ελληνικών μαζικών φορέων και κινημάτων στις πανευρωπαϊκές πορείες προς το Άμστερνταμ για την άλλη Ευρώπη των εργαζόμενων και των απόκληρων. Τα αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά αλλά ήταν μόνο η αρχή. Η πορεία για μόνιμο συντονισμό των μαζικών φορέων και κινημάτων πρέπει να συνεχιστεί.

Ένας τέτοιος συντονισμός θα βοηθήσει και στην αποτελεσματικότερη αλληλεγγύη σε όλα τα επαναστατικά κινήματα του κόσμου. Ήδη στρατός ευρωπαϊκών χωρών βρίσκεται στην Αλβανία με στόχο να αποκλείσει κάθε πιθανότητα διεκδίκησης της εξουσίας από τις Επιτροπές των εξεγερμένων. Ενθαρρυμένος από την παρουσία του ο Μπερίσσα σηκώνει κεφάλι και απειλεί τους εξεγερμένους. Με εξαίρεση την Ιταλία και λίγο την Ελλάδα σε καμιά ευρωπαϊκή χώρα δεν έγινε κινητοποίηση ενάντια στην αποστολή των στρατιωτικών μονάδων. Είναι επείγουσα ανάγκη η άσκηση κάθε δυνατής πίεσης για την απόσυρση του εκστρατευτικού σώματος και η ανάπτυξη του πλατύτερου δυνατού κινήματος συμπαράστασης στους εξεγερμένους Αλβανούς.

Σήμερα μπαίνει πιο επιτακτικά από ποτέ η ανάγκη για ένα ενιαίο μέτωπο δράσης όλων των εργαζομένων ανεξάρτητα από πολιτικούς και επαγγελματικούς διαχωρισμούς και από τη χώρα όπου τυχαίνει να βρίσκονται, με στόχο να ξαναεπιβληθεί σαν αρχή ότι πρώτη προτεραιότητα είναι η εξασφάλιση του κάθε ανθρώπου και των στοιχειωδών αναγκών του απέναντι στην προσπάθεια των φιλελευθερισμών για «εκσυγχρονισμό» (= εξασφάληση των κερδών των καπιταλιστών) αδιαφορώντας για την περιθωριοποίηση του μισού πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών και την καταδίκη σε θάνατο του τρίτου κόσμου.

Το αντίτιμο του «*εύρω*»

του Robert Went

Σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει οργανωθεί μια μεγάλη προπαγανδιστική καμπάνια για να πείσει τον πληθυσμό ότι το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα είναι καλό πράγμα. Η εισαγωγή του εύρω παρουσιάζεται σαν ένα τεχνικό εγχείρημα προς όφελος όλων. «*Όταν θα πάτε διακοπές στο εξωτερικό δεν θα αναγκάζεστε πλέον να αλλάζετε χρήματα*».

Αυτό το φτηνιάρικο ρομάντσο κρύβει τη λογική με την οποία χτίζεται το εύρω: ένα πρόγραμμα λιτότητας που καθόλου δεν είναι προς όφελος της πλειοψηφίας του ευρωπαϊκού πληθυσμού.

Οι χώρες που θέλουν να ενταχθούν στο κοινό νόμισμα πρέπει να τηρήσουν τη *Συμφωνία του Μάαστριχτ* (1991) και το *Σύμφωνο Σταθερότητας* (1996). Αυτές οι δύο συμφωνίες καθιστούν το αντίτιμο του εύρω πολύ υψηλό.

1.

Από πολλά χρόνια τώρα, όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πιαστεί σε έναν σχεδόν μόνιμο κύκλο περικοπών και λιτότητας, επειδή η *Συνθήκη του Μάαστριχτ* απαιτεί, μεταξύ των άλλων, να περικοπεί το δημοσιονομικό έλλειμμα των χωρών που θέλουν να ενταχθούν στο κοινό νόμισμα σε επίπεδο κάτω του 3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) πριν την 1η Ιανουαρίου του 1998. Τα πέντε *κριτήρια σύγκλισης* του Μάαστριχτ ασχολούνται αποκλειστικά με το χρήμα: όχι με την απασχόληση, την κοινωνική ασφάλεια ή με οικολογικά πρότυπα. Με άλλα λόγια, τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ στα επίπεδα του πληθωρισμού, των επιτοκίων, των κρατικών χρεών και ελλειμμάτων δεν θα οδηγήσουν στη μείωση των μεγάλων ανισοτήτων ανάμεσα στις χώρες μέλη της ΕΕ στην ανεργία, στην παραγωγικότητα ή στο κατά κεφαλήν εισόδημα.

Οι περικοπές δεν τελείωσαν. Στα τέλη του 1996, τα κράτη της ΕΕ είχαν ένα μέσο δημοσιονομικό έλλειμμα 4,4% (εκτίμηση που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1997 από το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο -ΕΝΙ-, που είναι το πρόπλασμα της μελλοντικής Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας - ΕΚΤ). Μόνο το Λουξεμβούργο εκπλήρωνει και τα πέντε κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ. Τα στοιχεία αυτά σημαίνουν πως οι χώρες μέλη της ΕΕ θα αναγκαστούν να περικόψουν τις δαπάνες τους κατά περισσότερο από 1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ ώς το τέλος του χρόνου. Ένα τέτοιο εγχείρημα μπορεί να γίνει μόνο με κόστος την αύξηση της ανεργίας και την περαιτέρω συρρίκνωση κοινωνικών και συλλογικών υπηρεσιών.

Οι περικοπές αυτές επίσης θα πλήξουν την (ήδη εξαιρετικά αδύναμη) οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ. Μια από τις πιο κυνικές πλευρές της όλης ιστορίας είναι ότι κανένας οικονομολόγος δεν μπορεί να εξηγήσει γιατί ένα κοινό νόμισμα μπορεί να λειτουργήσει μόνο με δημοσιονομικά ελλείμματα κάτω του 3% ή γιατί τα ελλείμματα 4%, 5% ή ακόμα και 6% είναι τόσο επιζήμια από οικονομική άποψη.

Το εύρω είναι η προσπάθεια να δεθούν χειροπόδαρα οι λαοί της Ευρώπης προς όφελος της νεοφιλελεύθερης κερδοφορίας. Η ευρωπαϊκή εναντίωση των λαών περνάει από το συντονισμό των αγώνων τους.

2.

Όσες χώρες καταφέρουν να μειώσουν τα ελλείμματά τους στο 3% και εκπληρώσουν και τις άλλες απαιτήσεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ για το κρατικό χρέος, τον πληθωρισμό, τα επιτόκια και τις ισοτιμίες, δεν θα έχουν ωστόσο ξεμπλέξει και με τα προγράμματα λιτότητας. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται από μόνα τους και μεταξύ τους σε μια διαρκή κατάσταση δημοσιονομικής ανορεξίας που δεν θα σταματήσει ούτε στα τέλη του άλλου αιώνα.

Το *Σύμφωνο Σταθερότητας* που υιοθετήθηκε στη Συνδιάσκεψη Κορυφής του Δουβλίνου, προβλέπει πως οι κρατικοί προϋπολογισμοί πρέπει να είναι συρρικνωμένοι «κοντά στον ισοσκελισμό» τους ή και ισοσκελισμένοι, έτσι ώστε, όταν μια χώρα μέλος εισέλθει σε ύφεση, να έχουν περιθώριο ελιγμών. Εάν ξεπεράσουν το ιερό όριο του 3% στο δημοσιονομικό τους έλλειμμα, θα τους επιβάλλονται χρηματικά πρόστιμα που θα φτάνουν στο 0,5% του ΑΕΠ. Τα έσοδα θα μοιράζονται μεταξύ των «καλών» χωρών.

Οι διευθετήσεις αυτές για λιτότητα θα συνεχίσουν να ενισχύουν την υφεσιακή δυναμική της ΕΕ ακόμα και μετά την εισαγωγή του εύρω, ακριβώς όπως το κάνουν και τα κριτήρια σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ από το 1992.

3.

Η *Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)* θα παίρνει όλες τις σημαντικές νομισματικές αποφάσεις τελείως ανεξάρτητα. Ο ισχυρός αυτός οργανισμός δεν θα ελέγχεται, ούτε τυπικά, από τις κυβερνήσεις ή τα κοινοβούλια: Η Συνθήκη του Μάαστριχτ απαγορεύει ρητά κάθε προσπάθεια επηρεασμού της πολιτικής της ΕΚΤ. Η Συμφωνία επίσης καθορίζει πως η ΕΚΤ έχει μία μόνο

προτεραιότητα σε κάθε περίσταση: σταθερότητα τιμών (=χαμηλό πληθωρισμό) πάνω απ'όλα. Αυτό αντικατοπτρίζει το μονεταριστικό δόγμα ότι ο χαμηλός πληθωρισμός θα οδηγήσει αυτόματα σε μεγαλύτερη ανάπτυξη και η μεγαλύτερη ανάπτυξη θα οδηγήσει αυτόματα σε μεγαλύτερη απασχόληση.

4.

Στην πραγματικότητα θα υπάρχει ένας ακόμα μεγαλύτερος ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών στο εσωτερικό της ζώνης του εύρω. Η εισαγωγή του εύρω σημαίνει ότι οι χώρες δεν θα έχουν πλέον δικαίωμα να διαχειρίζονται τα επιτόκια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τις δημοσιονομικές πολιτικές για να εκπληρώνουν δικές τους προτεραιότητες στην οικονομική τους πολιτική.

Οι συμφωνίες του Μάαστριχτ και του Δουβλίνου το απαγορεύουν. Αλλά ταυτόχρονα δεν υπάρχει και καμία πανευρωπαϊκή φορολογική, νομισματική ή συντονιστική πολιτική που να φιλοδοξεί να αντιμετωπίσει οικονομικούς κλονισμούς ή υφέσεις μετά την εισαγωγή του εύρω.

Κατάσταση κριτηρίων Μάαστριχτ στα τέλη του 1996

	Α Πληθωρισμός	Β Επιτόκια (μακρόχρονα)	Γ Έλλειμμα (% του ΑΕΠ)	Δ Χρέος (% του ΑΕΠ)
Στόχος	**2,6**	**8,8**	**-3**	**60**
Αυστρία	1,8	6,3	-3,9	70
Βέλγιο	1,8	6,5	-3,4	130
Δανία	1,9	7,2	-1,7	70
Φιλανδία	1,5	7,1	-2,6	59
Γαλλία	2,1	6,3	-4,1	56
Γερμανία	1,2	6,2	-3,8	61
Ελλάδα	7,9	14,8	-7,4	112
Ιρλανδία	2,2	7,3	-0,9	73
Ιταλία	4	9,4	-6,8	124
Λουξεμβούργο	1,2	6,3	2,7	6
Ολλανδία	1,5	6,2	-2,2	79
Πορτογαλία	2,9	8,5	-4	65
Ισπανία	3,6	8,7	-4,4	70
Σουηδία	0,8	8	-3,8	78
Μεγ.Βρετανία	3	7,9	-4,1	55

Πηγή: Ετήσια έκθεση της ολλανδικής Κεντρικής Τράπεζας, Απρίλιος 1997.

Η εργασία, που είναι ο λιγότερο μετακινούμενος συντελεστής της παραγωγής, θα πληρώσει το αντίτιμο, με τη μορφή της **ανεργίας**, των **περικοπών στους μισθούς** και της μαγαλύτερης **ελαστικοποίησης**. Και οι χώρες θα ανταγωνίζονται ακόμα περισσότερο απ'ό,τι τώρα για να προσελκύουν τις επενδύσεις. Το μόνο διαθέσιμο εργαλείο θα είναι οι φορολογικές περικοπές για τις εταιρείες, τα μεγαλομανή προγράμματα υποδομών, η συρρίκνωση του κράτους προνοίας και η μείωση των οικολογικών ρυθμίσεων. Θα είναι ένας ανταγωνισμός δρόμου προς τον πάτο: μια εναρμόνιση στο χαμηλότερο επίπεδο.

Ορισμένοι σοσιαλδημοκράτες και συνδικαλιστές ηγέτες υποστηρίζουν ότι ένα κοινό νόμισμα θα γίνει μέσον για μια νέα προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Περισσότερες θέσεις εργασίας και μια μεγαλύτερη κοινωνική πολιτική, λένε, δεν μπορούν πλέον να εξασφαλιστούν σε εθνικό επίπεδο. Έτσι, πρέπει να δεχτούμε το εύρω και μετά να προσπαθήσουμε να αλλάξουμε τις προτεραιότητες της ΕΕ.

Το επιχείρημα αυτό είναι αδύνατον να σταθεί, γιατί η νεοφιλελεύθερη λογική των κριτηρίων σύγκλισης, το Σύμφωνο Σταθερότητας και η μελλοντική ΕΚΤ είναι δεμένα άρρηκτα μεταξύ τους μέσα από διάφορους νομικούς κανόνες και συμφωνίες.

Μερικοί σοσιαλδημοκράτες πολιτικοί αρχίζουν να αισθάνονται νευρικοί καθώς συνειδητοποιούν ότι η ΕΚΤ θα καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τα περιθώρια μέσα στα οποία θα μπορούν να χρηματοδοτηθούν οι κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές. Η νέα ιδέα είναι να προτείνουν «μεγαλύτερο έλεγχο» από το Ecofin, δηλαδή το συμβούλιο οικονομικών υπουργών της ΕΕ, και από τις εθνικές τράπεζες των χωρών μελών. Αλλά κάτι τέτοιο απλώς θα σήμαινε άλλη μια εξουσία για άλλο ένα υπερεθνικό εκτελεστικό όργανο: εξίσου μη δημοκρατικό και ανεξέλεγκτο όσο και η ΕΚΤ.

Για όλους αυτούς τους λόγους, θα πρέπει να συνεχίσουμε να διαμαρτυρόμαστε ενάντια στην εισαγωγή του εύρω. Η αντίθεση σε ένα κοινό νόμισμα δεν είναι ένα θέμα αρχής, αλλά μια **κοινωνική και πολιτική επιλογή**. Από μόνο του ένα κοινό νόμισμα και ένας συντονισμός της νομισματικής, της φορολογικής και της δημοσιονομικής πολιτικής θα μπορούσε να έχει μεγάλα πλεονεκτήματα. Αλλά το σημερινό σχέδιο, το ευρωσχέδιο, οδηγεί σε μεγαλύτερη ανεργία, σε αυξημένη κοινωνική πόλωση και σε διάλυση του δημόσιου τομέα. Το εύρω χρησιμοποιείται σαν μοχλός για τη νεοφιλελεύθερη πολιτική, για μεγαλύτερη απορρύθμιση, ελαστικοποίηση και λιτότητα.

Η αντίθεση στο εύρω και στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση εξαιτίας των καταστροφικών κοινωνικών τους επιπτώσεων δεν έχει καμία σχέση με τον εθνικισμό ή το σοβινισμό. Αντίθετα, η εναντίωση αυτή είναι ουσιαστικό τμήμα μιας δραστηριοποίησης προς **συντονισμένες πολιτικές στο επίπεδο της Ευρώπης** για μείωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας χωρίς απώλεια των απολαβών, για περισσότερα λεφτά για το δημόσιο τομέα (συγκοινωνίες, στέγη, παιδεία, υγεία, περιβαλλοντικές επενδύσεις) και για φορολόγηση των ροών των κεφαλαίων.

Robert Went

Όχι στη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα

του Ν. Συμεωνίδη

Αν το σύγχρονο «ολυμπιακό πνεύμα» είναι τον πνεύμα της καπιταλιστικής εξόντωσης του ανθρώπινου σώματος, και όχι μόνο, η οργάνωσή τους στην Αθήνα σκοντάφτει και σε ένα απάνθρωπο αστεακό συγκρότημα.

Η υποψηφιότητα της Αθήνας για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 προωθείται από μια αυτόκλητη επιτροπή όπου μετέχουν οικονομικοί, αθλητικοί και κοσμικοί παράγοντες τόσο από το χώρο του ΠΑΣΟΚ όσο και από εκείνον της Ν.Δ. Η κυβέρνηση για να βοηθήσει την προσπάθεια τους ενέκρινε ήδη κονδύλι 7,2 δισ. δραχμές που θα διαχειριστούν ανεξέλεγκτα μέχρι το Φθινόπωρο, οπότε θα αποφασισθεί το πού θα γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες αυτοί. Είμαστε αντίθετοι στην προσπάθεια τους για τους λόγους που θα παρουσιάσουμε στο άρθρο αυτό.

Περιβάλλον

Ο πρώτος χαμένος από τη διεξαγωγή των Ο.Α. στην Αθήνα θα είναι το περιβάλλον.

Η Αθήνα είναι μια πόλη κορεσμένη από ανθρώπους και κτίρια, όπου έχει μαζευτεί το 50% του πληθυσμού της Ελλάδας και πολύ περισσότερο από το 50% των οικονομικών δραστηριοτήτων της. Χαρακτηρίζεται από μεγάλη έλλειψη πράσινου και ελεύθερων χώρων και η επιλογή της κατασκευής του νέου διεθνούς αεροδρομίου στα Σπάτα οδηγεί ήδη στη δόμηση του μεγαλύτερου ελεύθερου χώρου που είχε απομείνει στην Αττική.

Η διεξαγωγή των Ο.Α. στην Αθήνα θα απαιτήσει αναπόφευκτα την κατασκευή και άλλων έργων για την εξυπηρέτηση τους που θα οδηγήσει στη δέσμευση και άλλων ελεύθερων χώρων, από τους ελάχιστους που έχουν απομείνει, για το σκοπό αυτό. Ειδικότερα προβλέπεται:

- η κατασκευή Ολυμπιακού Χωριού για 15.000 άτομα στους Θρακομακεδόνες, που θα βλάψει έναν από τους ελάχιστους πνεύμονες που έχουν απομείνει στην Αθήνα.
- έργα για τους θαλάσσιους αγώνες (κανό, καγιάκ κλπ) στο Σχοινιά που θα καταστρέψουν την ωραιότερη παραλία της Αττικής.
- η κατασκευή γηπέδων στην παραλία του Φαλήρου και μάλιστα για αθλήματα άγνωστα στο ντόπιο πληθυσμό, όπως Μπάμιγκτον, Σκουώς και Χόκευ, που θα στερήσει οριστικά τους Αθηναίους από την παραλία αυτή που έχει ακόμη περιθώρια για αναβάθμιση και απόδοση της στους κατοίκους της πόλης.
- η κατασκευή γηπέδων για αγώνες Καράτε, Τάε Κβο Ντο και Τζούντο στο χώρο που πρόκειται να ελευθερωθεί με την αποχώρηση του Ιππόδρομου από το Φάληρο, που προβλεπόταν να γίνει χώρος πρασίνου.
- έργα για την παρακολούθηση των αγώνων ιστιοπλοΐας στον Άγιο Κοσμά που θα εκτοπίσουν τους Αθηναίους και από την παραλία αυτή.

Όλα αυτά τα έργα θα έχουν σαν αποκλειστικό στόχο την εξυπηρέτηση των Ο.Α. και μετά τη διεξαγωγή τους θα υπολειτουργούν, επομένως δεν έχουν καμιά σχέση με τις ανάγκες των κατοίκων της Αττικής.

Πέρα και από αυτό, μια σειρά έργων γενικής χρήσης (οδοποιίας κλπ.) που θα γίνουν, θα έχουν στόχο την διευκόλυνση των Ο.Α. και όχι την καθημερινή λειτουργία της πόλης και τους κατοίκους της.

Οικονομία

Η διεξαγωγή των Ο.Α. στην Αθήνα θα δημιουργήσει μια σειρά τεράστιες δαπάνες για τα έργα που πρέπει να γίνουν για την εξυπηρέτηση τους. Τα έργα αυτά δεν θα ανακουφίσουν την έτσι κι αλλιώς επιβαρυμένη ζωή των κατοίκων της γιατί δεν γίνονται με τέτοιο στόχο. Έτσι τεράστια ποσά θα δαπανηθούν για άχρηστα έργα. Αυτό εξυπηρετεί βέβαια τους εργολάβους που θα τα κατασκευάσουν όχι όμως τους κατοίκους της Αθήνας και όλης της Ελλάδας που θα πληρώσουν για τα έργα αυτά. Θα γίνουν και μεγάλες επενδύσεις στο χώρο των τηλεπικοινωνιών και των τηλεοπτικών μέσων που θα αποδώσουν μεγάλα κέρδη στους επιχειρηματίες του χώρου αυτού χωρίς βέβαια να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες των κατοίκων της πόλης.

Οι ωφέλειες που θα προκύψουν από μια προσωρινή συσσώρευση τουριστών και την εισροή συμπληρωματικού τουριστικού συναλλάγματος δεν μπορούν με κανένα τρόπο να καλύψουν τις τεράστιες δαπάνες που θα γίνουν. Αλλωστε τις δαπάνες αυτές θα τις επιβαρυνθούμε όλοι σαν φορολογούμενοι, ενώ τα κέρδη θα πάνε σε κάποιους επιχειρηματίες που ασχολούνται με τουριστικές δραστηριότητες. Αξίζει εδώ να υπενθυμίσουμε ότι δήμοι όπως του Μόντρεαλ και της Ατλάντα είχαν μεγάλα παθητικά από τη διοργάνωση Ο.Α. παρά την εμπορευματοποίηση

όλων των δραστηριοτήτων τους (ιδιαίτερα στη δεύτερη περίπτωση).

Επίσης η ευκαιριακή υπερδραστηριότητα, όσο θα πλησιάζουν οι Ο.Α., θα δημιουργήσει κάποιες προσωρινές εργασίες, αλλά είναι πιθανόν να έχουμε φαινόμενα κερδοσκοπίας σε βάρος των καταναλωτών που θα υφίστανται τις συνέπειες της για καιρό.

Τέλος, επειδή Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα, θα έχουμε και το φαινόμενο προσανατολισμού των κρατικών δαπανών για έργα που θα γίνουν στην Αθήνα σε βάρος των έργων που απαιτούνται στην υπόλοιπη χώρα.

Προβολή της χώρας - Η πολιτική διάσταση

Τα οικονομικά οφέλη από την ανάληψη των Ο.Α. από την Αθήνα είναι λοιπόν αμφίβολα και περιορισμένα και αφορούν ορισμένους τομείς της οικονομίας. Μπαίνει λοιπόν το ερώτημα τι επιδιώκεται μέσα από αυτήν την διακομματική διεκδίκηση τους. Η απάντηση βρίσκεται στην πολιτική διάσταση του θέματος.

Οι Ο.Α. χρησιμοποιούνται από τις κυβερνήσεις των χωρών που τις διοργανώνουν σαν ένα μέσο προπαγάνδας. Μια ματιά στους προηγούμενους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι αποκαλυπτική:

- οι ΗΠΑ στο Λος Αντζελες το 1984 και στην Ατλάντα το 1992 πρόβαλαν την εικόνα του κοσμοκράτορα.
- η Κορέα στη Σεούλ το 1988 πρόβαλε την οικονομική της άνοδο και προσπάθησε να ωραιοποιήσει το δικτατορικό καθεστώς της.
- η Ε.Σ.Σ.Δ. στη Μόσχα το 1980 προπαγάνδισε το καθεστώς της, που δεν του έμεναν πιά ούτε 10 χρόνια ζωής.
- η Γερμανία στο Μόναχο το 1972 πρόβαλε τον εαυτό της σαν την ανερχόμενη υπερδύναμη.
- στο Μεξικό στους Ο.Α. του 1968 η κυβέρνηση, που προσπαθούσε να ωραιοποιήσει την εικόνα της, προτίμησε να σφάξει εκατοντάδες φοιτητές που διαμαρτύρονταν για τα έργα βιτρίνας που έγιναν για αυτούς ενώ ο λαός πεινούσε, παρά να διαταραχθεί η διεξαγωγή τους.
- οι Ο.Α. του Βερολίνου το 1936 ήταν μια τεράστια επιχείρηση προβολής των ιδεωδών της ναζιστικής Γερμανίας.

Η προσπάθεια της ελληνικής αστικής τάξης με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων θα είναι να προβληθεί η Ελλάδα σαν μια τοπική υπερδύναμη, σε επίπεδο Βαλκανίων και Μέσης Ανατολής. Θα προσπαθήσουν να δώσουν την εικόνα μιας χώρας ανεπτυγμένης οικονομικά, ομοιογενούς εθνικά, σταθερής πολιτικά που είναι παράγων σταθερότητας στην περιοχή. Έτσι πιστεύουν ότι θα βοηθήσουν τις προσπάθειες διείσδυσης του ελληνικού κεφαλαίου στις γειτονικές χώρες. Η διοργάνωση αυτών των αγώνων εντάσσεται στην πολιτική εκείνη που υπαγόρευσε, ανάμεσα σε άλλα, την αποστολή ελληνικού στρατού στην Αλβανία.

Χαρακτηριστικό του ενδιαφέροντος της αστικής τάξης για την ανάληψη των Ο.Α. είναι η δουλική συμπεριφορά των κυβερνητικών παραγόντων απέναντι στη Δ.Ο.Ε. Αυτή την κλειστή λέσχη παραγόντων που διατηρεί σχέσεις με αντιδραστικά και δικτατορικά καθεστώτα, που πρόεδρος της είναι ένας αξιωματούχος του Φράνκο, ο Σάμαρανκ, σημαντικός παράγων της είναι ο Γλύξμπουργκ και τα περισσότερα μέλη της δεν έκρυψαν ποτέ τους δεσμούς τους με διεθνή συμφέροντα. Απόδειξη της νοοτροπίας που επικρατεί στη Δ.Ο.Ε. είναι το ότι διατηρούν ακόμη και σήμερα την τελετή του ανάμματος της ολυμπιακής φλόγας, που ήταν έμπνευση του επιτελείου του Γκαίμπελς για αθλητικά θέματα στους Ο.Α. του 1936 στο Βερολίνο. Εκεί πρωτοκαθιερώθηκε η τελετή αυτή που θυμίζει τις ναζιστικές γιορτές στη Γερμανία του μεσοπολέμου.

Θα ήταν για γέλια, αν δεν περιείχε κινδύνους, η εικόνα των κρατικών αξιωματούχων της «σοσιαλιστικής» κυβέρνησης που τρέχουν και παρακαλάνε όλους αυτούς να βοηθήσουν, και, ανεπίσημα αλλά ξεκάθαρα, ζητάνε από το Γλύξμπουργκ να «βάλει τα μέσα του» για να γίνουν οι Ο.Α. του 2004 στην Αθήνα;

Το Ολυμπιακό ιδεώδες

Όλα αυτά εξηγούν γιατί είμαστε ενάντια στην προσπάθεια ανάληψης της διεξαγωγής των Ο.Α. του 2004 από την Αθήνα. Υπάρχει ωστόσο το αντεπιχείρημα ότι παρά την κακή χρήση των Ο.Α. σε διάφορες περιπτώσεις, αυτοί εξυπηρετούν ευγενικές ιδέες, τη συνεργασία, την άμιλα και τη σωματική βελτίωση όλων μας. Νομίζουμε ότι αυτό δεν συμβαίνει καθόλου.

Οι αγώνες έχουν από τη φύση τους το στοιχείο του ανταγωνισμού μεταξύ των ανθρώπων και των χωρών. Η προσπάθεια που καταβάλλει σε αυτούς κάθε αθλητής είναι να ξεπεράσει τους άλλους, να τους νικήσει, άρα ωθείται να τους βλέπει σαν εχθρούς. Αυτό επεκτείνεται και στα κράτη που επιδιώκουν να μαζέψουν οι αθλητές τους όσο γίνεται περισσότερα μετάλλια και καλλιεργούν μια εικόνα των αθλητών των άλλων χωρών σαν εχθρούς που πρέπει να νικηθούν. Άρα οι Ο.Α. όχι

μόνο δεν καλλιεργούν τη φιλία και τη συνεργασία μεταξύ των λαών αλλά αντίθετα αναπτύσσουν το σωβινισμό και την ξενοφοβία.

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα το πράγμα έχει πάρει γελοίες αλλά επικίνδυνες διαστάσεις. Κάθε φορά που σε κάποια διεθνή διοργάνωση (από αθλητική μέχρι καλλιστεία) διακρίνεται κάποιος έλληνας τα Μ.Μ.Ε. το προβάλλουν σαν ιστορικό γεγονός. Έτσι συμβάλλουν στην τόνωση ενός πνεύματος εθνικισμού και εχθρότητας απέναντι στους άλλους λαούς που είναι ήδη έντονο.

Θα μας πουν ίσως ότι αυτός ο ανταγωνισμός ωθεί στη βελτίωση των αθλητικών επιδόσεων, στα φανταστικά ρεκόρ. Αυτό όμως δεν έχει καμιά σχέση με σωματική βελτίωση της τεράστιας πλειοψηφίας των ανθρώπων που έχουν υποβιβαστεί στο ρόλο του απλού θεατή των αγώνων. Εκείνοι που αγωνίζονται, οι πρωταθλητές, είναι επαγγελματίες, που προετοιμάζονται σε συνθήκες σχεδόν εργαστηρίου, με ειδική διατροφή, έλεγχο της προσωπικής τους ζωής, εξοντωτική προπόνηση και την υπόσχεση ηγεμονικών αμοιβών εφόσον διακριθούν. Ζουν ουσιαστικά μόνο για τους αγώνες. Φυσικά ο ερασιτεχνικός αθλητισμός, που μπορεί να προσφέρει κάτι στους ανθρώπους δεν έχει καμιά θέση εκεί. Τι δουλειά έχει ο εργαζόμενος και ερασιτεχνικά αθλούμενος μπροστά στον κατασκευασμένο επαγγελματία πρωταθλητή; Ο δεύτερος θα διακριθεί, θα κάνει τα ρεκόρ, ο πρώτος ας πάει στην κερκίδα ή στην τηλεόραση του να τον δει και να τον χειροκροτήσει και ας μην κουράζεται να αθλείται. Για το μέσο άνθρωπο οι Ο.Α. προσφέρουν μόνο θέαμα.

Προσπάθειες ενάντια στους αγώνες

Η προσπάθεια ενάντια στην ανάληψη των Ο.Α. δεν είναι εύκολη επειδή η μεγάλη πλειοψηφία των Αθηναίων είναι θετική για τους αγώνες αυτούς γιατί δεν έχει συνειδητοποιήσει τις συνέπειες τους στην Αθήνα και γιατί τα μεγαλοιδεάτικα ιδεώδη βρίσκουν απήχηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι το μόνο πολιτικό κόμμα που πήρε θέση (με οριακή πλειοψηφία) ενάντια στην ανάληψη των Ο.Α. από την Αθήνα είναι ο Συνασπισμός. Το ΠΑΣΟΚ, η Ν.Δ. και το ΔΗΚΚΙ στηρίζουν την προσπάθεια διεκδίκησης. Το ΚΚΕ έχει πάρει μια παραφρονική θέση, είναι θετικό στη διεξαγωγή των Ο.Α. στην Αθήνα και διεκδικεί την απελευθέρωση τους από τα συμφέροντα που τους ελέγχουν, σαν να μην καταλαβαίνει ποιος τους οργανώνει και γιατί.

Απέναντι σε αυτή την κατάσταση δημιουργήθηκε η Επιτροπή Ενάντια στην Ανάληψη των Ο.Α. του 2004 από την Αθήνα που συγκέντρωσε στοιχεία που δείχνουν τα προβλήματα που θα δημιουργηθούν από την ανάληψη των αγώνων, χωρίς ωστόσο να βάζει το πολιτικό ζήτημα που προκύπτει από την προσπάθεια ανάληψης των Ο.Α. ούτε να αμφισβητεί τους αγώνες σαν θεσμό. Προπαγάνδισε όμως πλατιά τα περιβαλλοντικά προβλήματα που θα δημιουργήσουν και κατάφερε να επηρεάσει ένα όχι αμελητέο ποσοστό των Αθηναίων, οι τελευταίες μετρήσεις δείχνουν ότι το ποσοστό των Αθηναίων που είναι αρνητικοί στη διεξαγωγή των Ο.Α. στην Αθήνα έφτασε το 25%. Σημαντική προπαγανδιστική δουλειά στο θέμα αυτό έκανε και η Συσπείρωση Αριστερών Μηχανικών που έθεσε το ζήτημα σε ολοκληρωμένη και σωστή βάση και δημιούργησε έναν πλήρη Φάκελο για το θέμα αυτό.

Η προπαγανδιστική αυτή δουλειά πρέπει να ενισχυθεί με κάθε τρόπο. Είναι μια μοναδική ευκαιρία να προβληθεί ένας ολόκληρος προβληματισμός γύρω από το πολιτικό ζήτημα που βάζει η διεκδίκηση αυτών των αγώνων και το θέμα του αθλητισμού γενικά. Επίσης έτσι δημιουργείται ένα κεκτημένο ώστε εάν η Αθήνα αναλάβει τη διοργάνωση των Ο.Α. του 2004 να κλιμακωθεί η αντίδραση ενάντια σε αυτούς και στις συνέπειες τους.

Αθήνα Μάης 1997
Νίκος Συμεωνίδης

Το ΠΑΣΟΚ στο «*Μονόδρομο*» του Εκσυγχρονισμού

Του Ν.Μενεγάκη

Δεν είναι η δύναμη ή οι αδυναμίες της δεξιάς που επέτρεψαν την επιβολή του «εκσυγχρονιστικού μονόδρομου». Είναι κυρίως οι αδυναμίες της αριστεράς, γενικότερα, να συγκροτήσει φερέγγυα πολιτική πρόταση που επιτρέπουν την εκσυγχρονιστική μοιρολατρεία.

Παραπάνω από ένα χρόνο συμπλήρωσε η εκσυγχρονιστική ομάδα του ΠΑΣΟΚ στην κυβερνητική εξουσία. Ο προπέρσινος αποδιοπομπαίος υπουργός, ο κομματικά ανίσχυρος και συχνά λοιδωρούμενος από την παπανδρεϊκή ηγεσία καθηγητής, προσπαθεί να μας παρουσιασθεί μέσα σε ένα χρόνο σαν ένας δυναμικός, ισχυρογνώμονας και με μεγάλο κύρος κυβερνήτης. Όλοι πλέον αναγνωρίζουν την αναμφισβήτη πριμοδότηση του εκσυγχρονιστικού μπλοκ από τα ΜΜΕ και γενικότερα τη στήριξή του από τους μηχανισμούς της αστικής εξουσίας. Επίσης είναι ολοφάνερη η διαρκής κρίση όλο το αυτό το χρονικό διάστημα στο εσωτερικό της ΝΔ. Ωστόσο τα γεγονότα αυτά από μόνα τους δεν φτάνουν για να δώσουν μια ικανοποιητική απάντηση για την ταχύτατη άνοδο στην κομματική ηγεσία της περσινής αδύναμης και περιορισμένης εκσυγχρονιστικής ομάδας. Τα ερωτήματα λοιπόν που παραμένουν είναι τί άλλο συνέβαλε σε αυτή την ταχύτατη και καθολική καταξίωση του εκσυγχρονιστικού μπλοκ και ποιά είναι τα όρια της.

Οι διαδοχικές συμπληγάδες

Ο Σημίτης, στην πορεία του προς την κυβερνητική εξουσία τον προηγούμενο χρόνο πέρασε με εντυπωσιακή επιτυχία ανάμεσα από μια σειρά από διαδοχικές συμπληγάδες.

Πρώτα, μέσα από τις συμπληγάδες της τριχοτομημένης κοινοβουλευτικής ομάδας, πέτυχε την εκλογή του σαν πρωθυπουργού χάρις στην στήριξη που του έδωσε τη τελευταία κυριολεκτικά στιγμή το κεντρικό μπλόκ που σχημάτισαν οι γνωστές μικρές ομάδες της κομματικής ηγεσίας (Λαλιώτης-σαραντάρηδες, γεννηματικοί, λοχαγοί). Το κεντρικό αυτό μπλοκ, προφανώς πίστευε τότε ότι ο Σημίτης θα γίνει ένας αδύναμος και εξαρτημένος πρωθυπουργός, όμηρος στα χέρια του και στην κομματική του δύναμη. Αποδείχθηκε όμως πολύ γρήγορα ότι οι λογαριασμοί που έκανε ο Λαλιώτης και οι γύρω του ισορροπιστές, γίνονταν κυριολεκτικά χωρίς τον ξενοδόχο. Η καθολική σχεδόν αποδοχή της Σημιτικής εκσυγχρονιστικής ηγεσίας από την ανακουφισμένη αστική τάξη, η συστηματική της στήριξη από όλα τα μέσα της αστικής "ενημέρωσης", η ανυπαρξία πολιτικού αντίλογου μέσα στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ έδωσαν το προβάδισμα στο Σημίτη μέσα στην κομματική βάση (ή όπως έγραψαν οι Πασοκολόγοι "αναλυτές" του αστικού τύπου, "*δημιουργήθηκε η κατάλληλη δυναμική*").

Χάρις σε αυτή την καθολική και συστηματική υποστήριξη, η Σημιτική ηγεσία βάδισε με επιτυχία μέσα από τις συμπληγάδες του περυσινού διχοτομημένου συνεδρίου με ένα μικρό μόνο μέρος από το παραπάνω κεντρικό μπλοκ στο πλευρό της (γενηματικοί, λοχαγοί) και έχοντας απέναντί της συνασπισμένο το μεγαλύτερο μέρος του (Τσοχατζόπουλος, Αρσένης, Λαλιώτης-σαραντάρηδες, προεδρικοί, κεντρογενείς).

Επιβίωσε και από τη δοκιμασία των "*εκλογών-καναπέ*" του περασμένου φθινοπώρου, παρόλο που την τελευταία στιγμή αναγκάστηκε να προσφύγει στην βοήθεια των εσωκομματικών του αντιπάλων προκειμένου να κινητοποιήσει με πιο "παραδοσιακούς" τρόπους και με οικειότερα "σλόγκαν" την μουδιασμένη κομματική βάση. Στην έσχατη ανάγκη και με κρύα καρδιά είναι η αλήθεια, ο εκσυγχρονιστής καθηγητής κατέφυγε και σε μερικές χυδαίες λαϊκιστικές κορώνες που καθόλου δεν ταίριαζαν στο γενικά σοβαρό, αξιοπρεπές και "ευρωπαϊκό" θα μπορούσαμε να πούμε, στυλ της προεκλογικής του εκστρατείας.

Τέλος, αντιμετώπισε τις πρώτες μεγάλες διαδοχικές κοινωνικές αντιδράσεις των προηγουμένων μηνών (αγρότες, ναυτεργάτες και εκπαιδευτικοί) παραμένοντας ακλόνητος στο πρόγραμμα της "*σύγκλισης*". Πέρασε ακόμη και σε πρακτικές ανοιχτής αντεπίθεσης και τρομοκράτησης (π.χ. δίκες, ποινές αποκλεισμού των αγροτών που συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις από προγράμματα επιδότησης, ενθάρρυνση τραμπουκισμών ενάντια σε απεργούς ναυτεργάτες με την επινόηση του "*κοινωνικού αυτοματισμού*" κλπ.). Είναι βέβαια αλήθεια ότι, όταν ο επαναλαμβανόμενος (μάλλον αφελής όταν απευθύνεται σε κοινωνικά στρώματα και όχι σε κομματικούς μηχανισμούς) "τσαμπουκάς" του στύλ "*σταματήστε τις κοινοτοποιήσεις γιατί θα παραιτηθώ*" δεν έδειχνε να έχει την παραμικρή απήχηση στους απεργούς, τότε επιστρατεύτηκαν και πάλι οι δυνάμεις των εσωκομματικών αντιπάλων για να ξεπερασθούν οι δυσκολίες (π.χ. περιοδεία του Τσοχατζόπουλου στα χωριά και τις κομματικές οργανώσεις της Θεσσαλίας, λειτουργία του Αρσένη σαν προστατευτικού κυματοθραύστη σε όλη τη διάρκεια της απεργίας των εκπαιδευτικών.)

Τα όρια της εσωκομματικής αντιπολίτευσης

Ωστόσο αφού ξεπέρασε όλες αυτές τις διαδοχικές δοκιμασίες, βγαίνοντας μάλιστα μέχρι στιγμής ισχυρότερος μετά από κάθε μάχη, καθόλου δεν φάνηκε ευγνώμων ή έστω μεγαλόψυχος απέναντι στους τόσο καλόβολους εσωκομματικούς του αντιπάλους. Αντίθετα, η πίτα της κυβερνητικής εξουσίας μοιράζεται, στο μεγαλύτερο μέρος της, μεταξύ των δεδηλωμένων οπαδών του εκσυγχρονισμού. Οι εσωκομματικοί αντίπαλοι γίνονται ανεκτοί και παίρνουν και αυτοί κάποιο ψίχουλο μόνο στο βαθμό που προσαρμόζονται χωρίς γκρίνιες και μεμψιμοιρίες στην νέα τάξη των πραγμάτων.

Η παράλληλη καθοδική τροχιά του ηγετικού μπλοκ που κυριαρχούσε τα προηγούμενα χρόνια κάτω από τη προστατευτική σκιά του ρίχνει οπωσδήποτε περισσότερο φως στο αρχικό μας ερώτημα. Τσοχατζόπουλος και Αρσένης αντιπαρατέθηκαν χωρίς ουσιαστικά καμμιά εναλλακτική πολιτική πλατφόρμα στην εισβολή του σοσιαλφιλελευθερισμού. Σταδιακά υπέστησαν τη μια ήττα μετά την άλλη χωρίς να βγάζουν κανένα συμπέρασμα και χωρίς να προετοιμάζονται για την επόμενη αναμέτρηση. Μετά από κάθε σύγκρουση στην κοινοβουλευτική ομάδα, στο συνέδριο και στην κεντρική επιτροπή έβγαιναν όλο και πιο αδύνατοι και υποταγμένοι στην Σημιτική ηγεσία. Η πολιτική αντιπαράθεσή τους σήμερα περιορίζεται λίγο-πολύ στα εξής :

α) Στο συμβολικό-"βυζαντινολογικό" επίπεδο (π.χ. ποιά είναι η "Κεντροαριστερά" που ευαγγελίσθηκε ο Σημίτης; τι τέλος πάντων σημαίνει "κόμμα", που προτιμούν οι εκσυγχρονιστές, και τί "κίνημα", που επιμένουν οι αντιπολιτευόμενοι) χωρίς φυσικά να τολμούν να δώσουν το παραμικρό ουσιαστικό πολιτικό-ταξικό περιεχόμενο στους όρους.

β) Στην υπεράσπιση της παπανδρεϊκής κληρονομιάς αναπολώντας με έναν εικονολατρικό τρόπο, την χρυσή εποχή της παντοδυναμίας του ιδρυτή που έβαζε στη θέση του τον κάθε κατεργάρη. Φυσικά δεν μπορούν να κατανοήσουν ότι αυτός είχε την δυνατότητα (ή το χάρισμα) να κινεί τα αόρατα αλλά πανίσχυρα νήματα μιας απευθείας επικοινωνίας με την κοινωνική βάση του ΠΑΣΟΚ.

γ) Στα εθνικά θέματα αναμοχλεύουν, με διάφορες αποχρώσεις, το τυχοδιωκτικό παιχνίδι του λεγόμενου "*πατριωτικού*" χαρακτήρα του ΠΑΣΟΚ σε αντιδιαστολή με τον "*ευρωλιγούρικο*" κοσμοπολιτισμό των εκσυγχρονιστών.

Η ολοκληρωτική αδυναμία των αντιπολιτευόμενων της ηγεσίας να υπάρξουν πολιτικά και να αποκτήσουν κοινωνικά ερείσματα οφείλεται στο γεγονός ότι όχι μόνο δεν αντιπαρατίθενται στις βασικές επιλογές της κοινωνικής πολιτικής της κυβέρνησης, αλλά προκειμένου να επιβεβαιώσουν την κομματική νομιμοφροσύνη τους, τις κρίσιμες στιγμές της οποιασδήποτε κοινωνικής σύγκρουσης, είναι υποχρεωμένοι να συντάσσονται με την κυβέρνηση και να στηρίζουν την πολιτική της ενάντια και στην ίδια την κομματική τους βάση.

Η επαγγελόμενη "*Κομματική Επανίδρυση*"

Αν ο Σημίτης κυριάρχησε στο ηγετικό επίπεδο του ΠΑΣΟΚ, δεν σημαίνει ότι αυτό ισχύει και για την κομματική βάση και ακόμη λιγότερο για τα λαϊκά στρώματα που στηρίζουν εκλογικά το ΠΑΣΟΚ. Η κομματική βάση απλώς παραμένει μουδιασμένη, συγχισμένη και χωρίς πλέον να έχει σαφή αντίληψη ποιός είναι ο ρόλος της ή ακόμη και ο λόγος της ίδιας της οργανωμένης ύπαρξής της στη διάρκεια της κυβερνητικής θητείας των εκσυγχρονιστών.

Η Σημιτική ηγεσία, από τη μεριά της, κατανοώντας όχι μόνο αυτή την σημερινή αμηχανία αλλά και τον εν δυνάμει κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν οι κομματικές οργανώσεις της βάσης, εκπονεί και προωθεί συστηματικά ένα σχέδιο "*κομματικής επανίδρυσης*". Βασικά αυτό θα συνίσταται στην διάλυση των υφισταμένων οργανώσεων και στην δημιουργία χαλαρών οργανωτικών δομών που θα ενεργοποιούνται βασικά στις προεκλογικές περιόδους. Οι οργανώσεις αυτές φυσικά θα μπορούν να ελέγχονται πιο εύκολα ενώ θα υφίστανται πολύ λιγότερη άμεση πίεση από τα οργανωμένα μέλη των λαϊκών στρωμάτων.

Ακόμη μεγαλύτερη εν δυνάμει απειλή για τη σημιτική ηγεσία, αποτελούν οι οργανώσεις της ΠΑΣΚΕ. Είναι γεγονός ότι η πλειοψηφία της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας του ΠΑΣΟΚ συντάχθηκε "φρόνημα και τακτικά" με τους νικητές εκσυγχρονιστές. Ωστόσο, οι συνδικαλιστές αισθάνονται πάντοτε άβολα και ανησυχούν κάτω από τον ξένο για την κουλτούρα τους μανδύα του εκσυγχρονισμού. Δείγμα χαρακτηριστικό αυτής της ανησυχίας αποτελεί και η σχετικά μεγάλη συμμετοχή και θετική ανταπόκρισή τους στις πανευρωπαϊκές εκδηλώσεις ενάντια στη συνθήκη του Μάαστριχτ.

Είναι επίσης γεγονός ότι η ΠΑΣΚΕ συσπειρώνει στο δημόσιο τομέα τη μεγαλύτερη δύναμη των εργαζομένων δηλαδή τη μεγαλύτερη εργατική δύναμη που εξακολουθεί σήμερα να παραμένει

συνδικαλισμένη. Τέλος, είναι γεγονός ότι η μεγάλη σύγκρουση για το ασφαλιστικό και τα εργασιακά θέματα στον δημόσιο κυρίως τομέα βρίσκεται μπροστά μας, με το εναρκτήριο σάλπισμα να δίνει ο ίδιος ο Σημίτης με τον πολυδιαφημιζόμενο "*κοινωνικό διάλογο*".

Επομένως, είναι αναμενόμενο η αναμέτρηση να ταρακουνήσει και να διχάσει για τα καλά τόσο τους "εκσυγχρονιστές" συνδικαλιστές όσο και τις μεγάλες κομματικές οργανώσεις του δημόσιου τομέα. Αν το ταρακούνημα φθάσει μέχρι το επίπεδο της ηγεσίας είναι δύσκολο να το προβλέψει κανένας. Οπωσδήποτε μια νέα νίκη του Σημίτη στον τομέα αυτό δεν μπορεί παρά να είναι με μεγάλες απώλειες και ταυτόχρονα η αρχή για το ουσιαστικό ξήλωμα της σημερινής μορφής της ΠΑΣΚΕ.

Η βαθύτερη αιτία της κυριαρχίας του σοσιαλφιλελεύθερου εκσυγχρονισμού δεν πρέπει ωστόσο να αναζητηθεί στους εσωτερικούς συσχετισμούς του ΠΑΣΟΚ. Οι ηγετικές κομματικές ομάδες και οι ηγετίσκοι, από χρόνια ενσωματωμένοι στον αστικό μηχανισμό της εξουσίας, δεν είναι δυνατόν ούτε να προβάλουν ουσιαστικές αντιστάσεις στην κυρίαρχη τάξη ούτε πολύ περισσότερο να ηγηθούν σε νέα ελπιδοφόρα λαϊκά κινήματα. Το καλύτερο που μπορούμε να περιμένουμε είναι να συμπαραταχθούν για λίγο και για λόγους πολιτικής επιβίωσης στους αμυντικούς αγώνες που θα ξεκινήσει η εργατική τάξη με το μυαλό τους πάντοτε στο δρόμο της υποχώρησης και του συμβιβασμού.

Η βαθύτερη αιτία της κυριαρχίας του σοσιαλφιλελεύθερου εκσυγχρονισμού πρέπει λοιπόν να αναζητηθεί στο γενικότερο πολιτικό τοπίο, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά από την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ και την πλήρη αδυναμία της Αριστεράς μέχρι σήμερα να ανασυγκροτηθεί και να προβάλλει μια συνολική πολιτική πρόταση σε μια ταξική βάση.

Ο Σημίτης δεν έχει απέναντι του μια ανίκανη και σε διαρκή κρίση ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας, όπως φροντίζουν συστηματικά να μας προβάλλουν και να μας θυμίζουν σε όλους τους τόνους οι πολιτικοί αναλυτές. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα του Σημίτη, που φροντίζει τόσο αυτός όσο και οι υποστηρικτικοί του μηχανισμοί να κρύβουν με κάθε επιμέλεια, είναι η ολοκληρωτική απουσία πίεσης από τα αριστερά.

Το ΚΚΕ εγκλωβισμένο στη στείρα νοσταλγία του σταλινικού μεγαλείου, χωρίς εσωτερικές δυνάμεις μετά από τις αλλεπάλληλες αιμορραγίες των ικανότερων στελεχών του προς τα αριστερά και τα δεξιά, βρίσκεται και θα βρίσκεται σε πλήρη αδυναμία να προβάλει μια αξιόπιστη συνολική πολιτική πρόταση απέναντι στον εκσυγχρονιστικό "μονόδρομο".

Ο Συνασπισμός βυθισμένος σε ένα χρόνιο ρεφορμιστικό παρηλήρημα ψάχνει εναγωνίως αλλά δεν βρίσκει σε τι θα μπορούσε να διαφωνήσει με τους σημιτικούς "ευρωπαϊστές" καθηγητές.

Το ΔΗΚΙ κατορθώνει μετά βίας να φυτοζωεί εκφράζοντας περισσότερο μια περιθωριακή πληβειακή δυσαρέσκεια από συνταξιούχους και ανέργους. Η προσπάθεια του Τσοβόλα φαίνεται να περιορίζεται στο να αναπαράγει μια μικρογραφία του παλιού καλού ΠΑΣΟΚ με τον ίδιο στο ρόλο ενός μινι-Ανδρέα. Όμως, η απουσία του κόμματος από κάθε μορφής οργανωμένη έκφραση της εργατικής τάξης, η απουσία από το λόγο και το πρόγραμμά του οποιασδήποτε αναφοράς σε σοσιαλιστική προοπτική και ο έντονος εθνικισμός του του δίνουν τα χαρακτηριστικά ενός "ντεκλασέ" πολιτικού μορφώματος με αμφίβολη τη θέση του στην Αριστερά.

Η πολυδιασπασμένη Άκρα Αριστερά δεν βρήκε ακόμη, μετά από τόσες και τόσες περιπέτειες και ανολοκλήρωτες απόπειρες, το δρόμο που θα ξεπερνάει τη βαρειά κληρονομιά του σεχταρισμού και θα αξιοποιεί τις μικρές αλλά πάντα σημαντικές της δυνάμεις για να τη συνδέσει με τα πλατιά κοινωνικά κινήματα. Η ευθύνη βέβαια πέφτει τώρα εξολοκλήρου επάνω της αφού μόνο αυτή εξακολουθεί να προβάλλει σε εμβρυακή μορφή την εναλλακτική πολιτική πρόταση που εμπεριέχει την ανατροπή του καπιταλισμού, την διεθνιστική αλληλεγγύη των εργζομένων και το σοσιαλιστικό όραμα για την ανθρωπότητα..

Ν.Μενεγάκης

Η συνεχής αύξηση του δημόσιου τομέα

Του Δ.Λιβιεράτου

Δίνουμε έναν πίνακα, ο οποίος πρόσφατα δημοσιεύθηκε, και ο οποίος δείχνει πολύ καθαρά ότι ο δημόσιος τομέας των καπιταλιστικών χωρών, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, αυξάνεται συνεχώς. Αυτή είναι η τάση της παγκόσμιας οικονομίας, παρά τα αντιθέτως περί ιδιωτικοποιήσεων λεγόμενα. Με αυτήν την τάση πρέπει να συνηθίσουμε και από κει και πέρα να δείξουμε τι πρέπει να γίνεται μέχρι το σοσιαλισμό.

Άλλος ένας μύθος της καπιταλιστικής ιδεολογίας καταρρέει. Ο μύθος που έλεγε και λέει ότι ο ιδιωτικός τομέας είναι πιο ικανός να διαχειρίζεται τα οικονομικά.

Σημειώνουμε ότι ο πίνακας προέρχεται από τη μεγαλύτερη ιδιωτική τράπεζα της Ελλάδας και όχι από σοσιαλίζον ινστιτούτο.

Ο δημόσιος τομέας αυξάνει ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος, σχεδόν σε όλες τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, όπως βλέπουμε. Ακόμα και στη Μεγάλη Βρετανία. Του άγριου θατσερισμού, ο οποίος άρχισε το 1980 με 39,9% για να ανέβει πάλι στο 42,9% το 1995. Και οπωσδήποτε θα ανέβει περισσότερο με τη νέα κυβέρνηση των Εργατικών. Ήδη, μια από τις πρώτες πράξεις του Μπλερ θα είναι η δημιουργία μιας δημόσιας επιχείρησης διανομής ηλεκτρικού ρεύματος. Μόνον που θα παρατηρήσουμε ότι στην Αγγλία ξεπουλήθηκαν αρκετές κερδοφόρες επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, ο οποίος φορτώθηκε περισσότερο τις μειονεκτικές. Αυτές που πρέπει να τροφοδοτούνται από τον προϋπολογισμό, δηλαδή τους φόρους, κυρίως των εργαζομένων. Άλλωστε γενικά αυτός είναι ο σκοπός των επιδιωκόμενων ιδιωτικοποιήσεων. Οι καπιταλιστές

Ο συγγραφέας εξετάζει το μύθο του ζημιογόνου δημόσιου τομέα. Αντίθετα από τα λεγόμενα, οι ελευθερο-αγορίτες, ζημιογόνοι οι ίδιοι, θέλουν να βασίσουν την αδιέξοδη κερδοφορία τους στις κρατικοδίαιτες ιδιωτικοποιήσεις των κοινωνικών πόρων.

Πίνακας 1.
Η Εξέλιξη του Μεγέθους του Δημόσιου Τομέα
στις βιομηχανικές χώρες και στην Ελλάδα
1870-1995, σε % του ΑΕΠ

	Τέλος 19ου αιώνα (περί το 1870)	Προ του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου (περί το 1870)	Μετά τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο (περί το 1920)	Πριν το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο (περί το 1937)	Μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο (1960)	1980	1990	1995
Αυστρία	-	-	14,7	15,2	35,7	48,1	48,6	51,5
Βέλγιο	-	-	-	21,8	30,3	58,6	54,8	54,8
Γαλλία	12,6	17,0	27,6	29,0	24,6	46,1	49,8	54,9
Γερμανία	10,0	14,8	2,5	42,4	32,4	47,9	45,1	49,0
Ελβετία	-	2,7	4,6	6,1	17,2	32,8	33,5	37,6
ΗΠΑ	3,9	1,8	7,0	8,6	27,0	31,8	33,3	33,5
Ιαπωνία	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32,0	31,7	35,8
Ισπανία	-	8,3	9,3	18,4	18,8	32,2	42,0	45,6
Ιταλία	11,9	11,1	22,5	24,5	30,1	41,9	53,2	53,9
Καναδάς	-	-	13,3	18,4	28,6	38,8	46,0	47,4
Μ.Βρετανία	9,4	12,7	26,2	30,0	32,2	43,0	39,9	42,9
Νορβηγία	3,7	8,3	13,7	-	29,9	37,5	53,8	55,6
Ολλανδία	9,1	9,0	13,5	19,0	33,7	55,2	54,0	54,4
Σουηδία	5,7	6,3	8,1	10,4	31,0	60,1	59,1	68,8
Μέσος όρος	**8,3**	**9,1**	**15,4**	**18,3**	**28,5**	**43,3**	**46,1**	**47,0**
Ελλάδα	14,8	17,7	25,2	26,0	26,2	39,8	54,6	58,2

Πηγή: Alpha Τράπεζα Πίστεως, Οικονομικό Δελτίο Μάρτιος 1997, τ.61
Vito Tanzi "Government Role and the Efficiency of Policy Instruments, IMF WP Oct 95,
IMF, Government Finance Statistics,
Τράπεζα της Ελλάδος "Τα πρώτο πενήντα χρόνια",
Lazaretou S., "Government Spending, Monetary Policies and Exchange Rate Regime Switches:
The Dracma in the Gold Standard Period", Explorations
in the Economic History 1995.
Kostelenos G., "Money and Output in Greece" 1858-1938" ΚΕΡΕ 1995.

να βρούνε έτοιμες κερδοφόρες και να παρατήσουν όλες τις ελλειμματικές στον προϋπολογισμό.

Εν πάση περιπτώσει, ο δημόσιος τομέας απεδείχθη, πολύ περισσότερο από ό,τι περίμεναν, βιώσιμος και πολλές φορές κερδοφόρος πάνω από κάθε αναμονή. Σε καμιά περίπτωση δεν ισχυριζόμαστε ότι ο δημόσιος τομέας λειτουργεί καλά. Εκείνο που τονίζουμε είναι ότι ο ιδιωτικός πηγαίνει όλο και στο χειρότερο.

Παλαιότερα, την περίοδο ανόδου του καπιταλισμού, εθεωρείτο αυτονόητο ότι πραγματοποιεί επενδύσεις, βάζει τα λεφτά του και έχει όριο αναμονής για απόσβεση και κέρδη. Στηριζόταν ακόμη σε κάποια ηθική της τάξης απέναντι του κράτους και της ίδιας της επιχείρησης. Όσο περνάει ο καιρός, ο τύπος του παραδοσιακού καπιταλιστή υποχωρεί και αφήνει τη θέση του στους μάνατζερ και στους συμβούλους τους, που ενεργούν με τον πιο αδυσώπητο και απρόσωπο τρόπο. Δεν διστάζουν μπροστά στην πιο απίθανη παραγωγή, χρηματοοικονομική ταχυδακτυλουργία, στην αδυσώπητη νοοτροπία και επιβάλλουν τους παντός είδους τυχοδιωκτικούς χειρισμούς. Ο μεγάλος καπιταλιστής, ο ιδιοκτήτης της πλειάδας των μετοχών, των επιχειρήσεων, ο πολυεθνικός, κρατάει τις πολιτικές και υψηλές επαφές, που διευκολύνουν κάθε είδους άνοιγμα επιδότησης και λεηλασίας.

Ο μύθος της καλά οργανωμένης και αποδοτικής ιδιωτικής επιχείρησης όλο και χλωμιάζει. Όπου συγκρίνονται, τα τελευταία χρόνια ιδιωτικές και δημόσιες, οι πρώτες φαίνονται χειρότερα οργανωμένες και λιγότερο αποδοτικές. Ας πάρουμε μερικά παραδείγματα στη χώρα μας:

- Στον τομέα των πετρελαιοειδών. Όμοιες κρατικές και ιδιωτικές. Ίδιο αντικείμενο, ίδια τεχνολογία, ίδια εμπορία, ίδιες τιμές. Οι ιδιωτικές εμφανίζουν λιγότερα κέρδη από τις κρατικές. Πράγμα που σημαίνει ότι ή έχουν πιο πολυέξοδη διαχείριση ή κρύβουν τα πραγματικά τους έσοδα για να μην πληρώσουν τους ανάλογους φόρους στο κράτος.

- Στις ασφάλειες εμφανίζονται χρεοκοπίες ιδιωτικών. Αφήνουν έκθετους τους πελάτες τους. Κανείς δεν ξέρει τί θα γίνουν τα χρήματα. Το ίδιο το κράτος αναγκάζεται να τις κλείσει για να βάλει κάποια τάξη. Έτσι όμως το κοινό κατευθύνεται όλο και περισσότερο σε αυτές που εξαρτώνται από τις τράπεζες του κρατικού τομέα και επομένως είναι πιο σίγουρες, πιο εγγυημένες.

- Στις τράπεζες είχαμε το σκάνδαλο Κοσκωτά το 1989. Έδωσε ισχυρό πλήγμα στην ιδιωτική τράπεζα. Ο πολύς κόσμος των καταθετών προτιμάει τις κρατικές τράπεζες, παρόλο τον γραφειοκρατικό τους μηχανισμό. Είναι σίγουρες και δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε ιδιώτης καπιταλιστής να μεταφέρει όπως θέλει τα κεφάλαιά του, να τα χρησιμοποιεί σε παρακινδυνευμένες επιχειρήσεις.

- Στον κλάδο των κέτερινγκ, της εστιάσεως. Πριν μερικά χρόνια έδωσαν μερίδιο του κέτερινγκ της Ολυμπιακής σε ξένους επιχειρηματίες. Αποτυχημένη επιχείρηση. Η διοίκηση του Δημοσίου κατάφερε να νοικοκυρέψει την επιχείρηση, να βγάλει έξω τους περιστασιακούς ιδιωτικούς και να μεταβάλει την επιχείρηση στην μεγαλύτερη του κλάδου.

- Στον κλάδο των τεχνικών συμβούλων. Η μεγαλύτερη και πιο αποδοτική απεδείχθη η ΑΣΠΡΟΦΩΣ θυγατρική της Δημόσιας Επιχείρησης Πετρελαίου.

Θα μπορούσαμε να επεκταθούμε και σε άλλα πολλά παραδείγματα όπου ο Δημόσιος Τομέας κατάφερε να συγκρατήσει το παραγωικό δυναμικό της χώρας και να μην το διαλύσει, ώστε να το πάρουν με ελάχιστα οι ιδιώτες.

Στην επιχείρηση του Δημόσιου Τομέα αναγκαστικά υπάρχει δισταγμός στην παρακινδυνευμένη κίνηση, η οποία οδηγεί σε περιπέτειες. Πάει πιο προσεκτικά και κάτω από την επιτήρηση θα λέγαμε των συνδικάτων. Υποφέρουν όμως από φόρτωση προσωπικού και είναι γνωστό από πού προέρχεται. Ακριβώς από αυτούς που φωνάζουν για την αναποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων. Όμως έχουν το μεγάλο πλεονέκτημα να ακουμπάνε στις άλλες δημόσιες. Υπάρχει κάποια αλληλοϋποστήριξη, αναπτυσσόμενη τα τελευταία χρόνια. Μια συνειδητοποίηση του τομέα κρατικού καπιταλισμού. Ο οποίος, αν αποδίδει, μπορεί να αποδίδει και για τη γραφειοκρατία που τον διοικεί. Ακόμα περισσότερο, επειδή μεγαλώνει πολύ, γίνεται και μια κάστα που απλώνεται σε πολιτικούς οργανισμούς. Δημιουργεί πλέγμα συμφερόντων και αλληλοκάλυψης. Δεν αφήνουν να φαγωθούν πλέον εύκολα. Τέτοιες τάσεις φαίνονται πολύ καθαρά, μπορεί μάλιστα κανείς να ονοματίσει κιόλας, στα συνέδρια και όργανα του ΠΑΣΟΚ.

Όταν μιλάμε για τον όρο του κρατικού καπιταλισμού, εννοούμε τη διοίκηση του κράτους, τις δημόσιες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος τους, τις θυγατρικές τους που μπορεί να λειτουργούν με καταστατικά ιδιωτικής επιχείρησης, τις δημοτικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, τις περισσότερες τράπεζες, τέλος ό,τι επηρεάζεται από το κράτος, οι διοικητές τους διορίζονται από το κράτος και βέβαια βρίσκονται μέσα στα όρια του σχεδιασμού της οικονομίας.

Τη στιγμή της αποθέωσης του ατομικού

καπιταλιστή, όλο και μειώνονται οι ιδιωτικοί καπιταλιστές. Μερικοί μπορεί να γίνονται πολύ μεγάλοι και να χαίρουν της μεγάλης δημοσιότητας την οποία εξαπολύουν τα μεγάλα κανάλια, ο τύπος που εξαρτάται από αυτούς. Αυξάνονται αυτοί που εξαρτώνται από τον κρατικό μηχανισμό, που δουλεύουν μαζί του και περιμένουν από αυτόν επιδοτήσεις και παραγγελίες. Όμως, η οικονομική αυτή βάση του δημόσιου τομέα, η οποία συνεχώς ευρύνεται, τουλάχιστον στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες, βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τις ηγεσίες πολλών κομμάτων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των μεγάλων Μέσων Ενημέρωσης διεθνώς, που έχουν κυριολεκτικώς πέσει σε παραλήρημα νεο-φιλελευθερισμού της τελευταίας αποτυχημένης δεκαετίας, για να μην πάμε πιο πίσω. Η μεγάλη προπαγάνδα υπέρ της ιδιωτικοποίησης μόνο με το μέγεθος της συκοφαντίας της κρατικής μπορεί να συγκριθεί. Δεν έχει πάντως σχέση με αυτό που στην πραγματικότητα γίνεται. Εκφράζει απλά τη θέληση, ο ιδιωτικός τομέας, οι ατομικοί καπιταλιστές, να λεηλατήσουν τη δημόσια ιδιοκτησία.

Εδώ θα έρθουμε σε ένα άλλο σημείο. Μπορεί να είναι η κρατική ιδιοκτησία, ο κρατικός καπιταλισμός σε άνοδο και να κυριαρχεί σε μεγάλους τομείς, αλλά είναι και ικανός να φέρει σε πέρας το έργο του; Η απάντηση είναι σαφής. Οι μεγάλες επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, ρεύμα, τηλέφωνα, νερό, λιμάνια, αεροδρόμια, ανελήφθησαν από το κράτος, αφού πρώτα απέτυχαν οι ατομικοί καπιταλιστές να τους διατηρήσουν και να αναπτύξουν σύμφωνα με τις ανάγκες της οικονομίας. Επομένως, εδώ δεν τίθεται ζήτημα. Τώρα που είναι μεγάλες επιχειρήσεις, μονοπωλιακές, υπό την προστασία του κρατικού μηχανισμού, με σίγουρα έσοδα και κατάλληλους μηχανισμούς, θέλει η ιδιωτική οικονομία να τους αρπάξει για ένα κομμάτι ψωμί. Γι'αυτό πιέζει η πολιτική ηγεσία των νεο-φιλελεύθερων, των ελευθερο-αγοριτών.

Εννοείται ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις είναι συναγωνίσιμες με τον μεγάλο καπιταλισμό, ο οποίος έχει χειρότερη και πιο σπάταλη οργάνωση. Και λεηλασία βέβαια, αφού ιδεολογία του είναι η ωφέλεια του καθενός ατομικά. Αυτό προσπαθεί άλλωστε να κάνει το κάθε στέλεχος της ατομικής επιχείρησης. Μάλιστα εις βάρος της κεντρικής ιδιοκτησίας. Πολλές φορές είναι δυνατόν μια μεγάλη καπιταλιστική επιχείρηση να χρεοκοπεί, αλλά να πλουτίζουν τα στελέχη της.

Δεν ισχύει το ίδιο πράγμα για τις μικρές μονάδες, μέχρι του σημείου που μπορεί να τις παρακολουθήσει ο ιδιοκτήτης τους. Αυτές κάλλιστα μπορεί να είναι συναγωνίσιμες και αποδοτικές. Ο σχεδιασμός της μικρής οικονομίας, η ένταξη κάθε περιπτέρου στη συνολικά σχεδιασμένη οικονομία καταλήγει στην καταστροφή. Όπως έγινε άλλωστε σε όλα τα σταλινικά καθεστώτα της υπερβολής. Δεν είναι δυνατόν μικρές επιχειρήσεις, συνεργεία, μικροεμπόριο, να δουλέψουν κάτω από τον ασφυκτικό έλεγχο. Στη μεγάλη χρειάζεται έλεγχος, ο συνεχής, ο απρόσωπος, που εξασφαλίζει οικονομία και ευρυθμία. Στη μικρή είναι αναγκαία η ελευθερία του μικρού ιδιοκτήτη. Η πρωτοβουλία του, αλλά και η ανοχή της παραοικονομίας του. Με αυτό τον τρόπο γεμίζει η καθημερινή οικονομία, ποικίλεται, γίνεται πιο όμορφη και δεν αποτελεί βασανισμό. Σε αυτό υπέφεραν οι καταρρεύσασες οικονομίες της Ανατολής, στο μικρό εμπόριο, τις μικρές επισκευές, τις καθημερινές μικρές ψυχαγωγίες. Ο σχεδιασμός εκεί στις λεπτομέρειες οδήγησε στις γκρίζες κοινωνίες της έλλειψης, της γκρίνιας και εγκατάλειψης. Καθημερινές μικρές ελλείψεις που πίκραιναν τη ζωή και σε τελευταία ανάλυση μείωναν την παραγωγικότητα του συνόλου, τη βαριεστημάρα, την απέχθεια για το γκρίζο καθεστώς και τους αστυνομικούς ελέγχους του.

Όπως βλέπουμε, η πορεία του δημόσιου τομέα δεν σταματάει. Αντίθετα μεγαλώνει, μολονότι στην πλειοψηφία τους οι κυβερνήσεις δηλώνουν και δρουν προς την ενίσχυση του ιδιωτικού.

Θα πρέπει λοιπόν να σκεφτούμε ότι, αφού είναι αδύνατον να διαλυθεί και αντίθετα διογκώνεται, να μπορούμε να τον ελέγξουμε καλύτερα. Και σ' αυτό το σημείο δεν μπορεί ο κρατικός μηχανισμός να έχει αποδοτικότητα, αφού εξαρτάται από τους ελευθερο-αγορίτες. Και την Κομισιόν, η οποία είναι σαφώς προσανατολισμένη προς τις ιδιωτικοποιήσεις. Εδώ θα πρέπει να δούμε το ρόλο των συνδικάτων. Δεν μπορεί πλέον να είναι απλά διεκδικητικές οργανώσεις. Πρέπει να αναλάβουν το ρόλο τους στη διοίκηση του δημόσιου τομέα. Και προ παντός του παραγωγικού μέρους. Επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, συγκοινωνίες, εργοστάσια, τράπεζες.

Τα συνδικάτα για λογαριασμό των εργαζομένων να έχουν σοβαρό λόγο στη διαχείριση, σχεδιασμό, επενδύσεις, προσλήψεις. Με αυτή την έννοια, η εργατική τάξη να αναλαμβάνει τις ευθύνες της στην οικονομία. Όπως πάει ο ιδιωτικός τομέας, όχι μόνον δεν ανταποκρίνεται, αλλά πολλές φορές εμποδίζει την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων. Ενώ συγχρόνως δεν αποδίδει τις υποχρεώσεις του. Προσπαθεί πάντα να ξεφύγει τη φορολογία, τις επενδύσεις, την ανάληψη ευθυνών απέναντι στο προσωπικό. Αλλά και γενικότερα στην κοινωνία, το περιβάλλον, τις ασφαλίσεις και γενικά την περίθαλψη.

Με την επέμβαση της εργατικής τάξης, μέσω των συνδικάτων, αλλά και με τοπικές, συγκεκρι-

μένες πρωτοβουλίες, να ενισχύεται ο παραγωγικός τομέας εξυπηρέτησης του συνόλου της κοινωνίας και να μειώνεται ο μη παραγωγικός τομέας.

Η πονηριά των θατσερικών ελευθερο-αγοριτών ήταν και είναι να βάλουν χέρι στις κερδοφόρες επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. Οι μη κερδοφόρες, αναγκαστικά, αφού επιτελούν έναν γενικότερο κοινωνικό ρόλο, πρέπει να είναι επιδοτούμενες. Όμως να επιδοτούνται από ένα κράτος που έχει παραιτηθεί από τα έσοδα των κερδοφόρων και τα έχει παραχωρήσει σε κάποιον αδηφάγο καπιταλισμό. Ο οποίος έτσι έχει γίνει κρατικο-δίαιτος, εν ονόματι της ελεύθερης αγοράς. Εφόσον λοιπόν οι κερδοφόρες δεν μπορούν να επιδοτήσουν τις πιο αδύνατες, τότε θα επιβαρύνεται ακόμα περισσότερο ο εργαζόμενος με φόρους για τη συντήρηση, περίθαλψη, παιδεία, άμυνα, ασφάλεια, κλπ. κλπ.

Οι δημόσιες επιχειρήσεις, όπως πολλές φορές το έχουμε γράψει, πάνε όλες μαζί "πακέτο". Έτσι πρέπει να τις βλέπουμε. Οι κερδοφόρες πρέπει να καλύπτουν τις αδύναμες, τις κοινωνικές. Δεν μπορεί κανείς να περιμένει, όσο καλή διαχείριση και αν καταφέρουμε, τα νοσοκομεία, τα κέντρα ερευνών, οι συγκοινωνίες π.χ., να είναι αποδοτικές και κερδοφόρες. Τότε θα έπρεπε να αυξηθούν μισθοί, μεροκάματα, συντάξεις, για να αντιμετωπίσουν οι εργαζόμενοι, ο μικρός λαός γενικά, τα έξοδα. Οι νεο-φιλελεύθεροι "πονηροί" θέλουν να πάρουν τα φιλέτα των κερδοφόρων και να αφήσουν τις άλλες σε διάλυση. Το ληστρικό πρότυπο Θάτσερ - Ρήγκαν που οδήγησε στην ανεργία, τους άστεγους, τα ναρκωτικά, την ανασφάλεια και όλα τα χάλια του σημερινού καπιταλισμού.

Δίνουμε έναν πίνακα αποτελεσμάτων των δημοσίων επιχειρήσεων του 1996, όπου αποδεικνύεται κερδοφόρο το συνολικό "πακέτο".

Πίνακας 2 Αποτελέσματα δημοσίων επιχειρήσεων

Χρόνος	*Κέρδη*	*Επενδύσεις*	*Δανεισμός*	*Δαπάνες για προσωπικό*
		(σε εκατομ. δρχ.)		
1992	109.599	608.361	48.200	550.530
1993	124.852	786.964	71.507	609.332
1994	97.413	720.067	14.664	753.039
1995	207.694	893.816	50.165	847.172
1996	327.583	1.227.655	57.744	954.054

Πηγή: Επιλογή, Νοέμβρ. 1996/40, Ναυτεμπορική 26/1/97

Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι επενδύσεις των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα είναι τεράστιες, όπως φαίνεται στον πίνακα. Από αυτές εξαρτώνται πολλές βιομηχανίες, βιοτεχνίες, εμπόρια, και γενικά η παραγωγή. Επομένως και ένα μέρος του ελληνικού καπιταλισμού. Το οποίο με ικανοποίηση βλέπει ότι οι Πασοκικοί διοικούντες αυτών των επιχειρήσεων, κάτω από την πίεση της βάσης που πιέζει για δουλειά και όχι ανεργία, προσανατολίζονται όλο και περισσότερο στην ελληνοποίηση των προμηθειών. Ο ΟΤΕ έφτασε π.χ. οι προμήθειές του κατά 92,5% να γίνονται από εγχώρια πηγή. Αποκτούν και τη νοοτροπία ενός ιδιάζοντος πατριωτισμού για την ανάπτυξη της χώρας, μέσω τέτοιων επενδύσεων. Από την ανάπτυξη και το μέγεθος αυτών των επιχειρήσεων εξαρτώνται οι αποδοχές, επιρροή και δύναμη αυτών των νέων διευθυντών. Από την άλλη πλευρά στέκονται πολλοί μεσάζοντες, πλασιέδες, αντιπρόσωποι, οι συνδεδεμένοι με τις ξένες επιχειρήσεις. Αυτοί μιλάνε για τις ελεύθερες αγορές, την κατάρριψη των αναχρονιστικών συνόρων, την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, το μέλλον της Ευρώπης. Για κονσόρτσιουμ συμβούλων, διεθνείς ανταγωνισμούς, παραγωγικότητες κλπ. κλπ. Μια ολόκληρη οικονομίζουσα και σοβαροφανή φιλολογία. Είναι και οι πιο ένθερμοι οπαδοί των διεθνών οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο ΟΟΣΑ κλπ.

Υπερσυνοριακός κοσμοπολιτισμός που παρασύρει και μέρος της Αριστεράς, η οποία βλέπει σ' αυτόν κάποιον εκ των πραγμάτων διεθνισμό. Το απώτερο ιδεώδες κάποιου σοσιαλισμού, όπως τον φαντάζονται. Ο οποίος θα προωθηθεί από τέτοιου είδους οικονομικές σχέσεις.

Χαρακτηριστικό είναι ότι αυτοί οι ευρωπαΐζοντες αντιπρόσωποι και οι φίλοι τους έχουν και

μεγαλύτερη δύναμη στα μέσα ενημέρωσης και τις κοινωνικές σχέσεις. Επαγγέλματα, μάλλον αεριτζίδικα, με πολύ χρόνο στη διάθεσή τους να ασχολούνται με δεξιώσεις, εφημερίδες, δημόσιες σχέσεις, πολιτικές και κάθε είδους επαφές. Μπορούν και έχουν τον καιρό να δηλητηριάζουν την ατμόσφαιρα, να συκοφαντούν οτιδήποτε προέρχεται από την "ψωροκώσταινα", την οποία περιφρονούν αφάνταστα και δεν το κρύβουν. Το "ευρωπαϊκό" είναι πάντα καλύτερο.

Οι παραγωγοί, οι πραγματικά απασχολούμενοι με τις επιχειρήσεις ιδιωτικού ή κρατικού καπιταλισμού, δεν διαθέτουν τόσο καιρό να τρέχουν σε κοσμικές συγκεντρώσεις, πρεσβείες, κυβερνητικές μαζώξεις, "ινστιτούτα", βραβεύσεις, μέγαρα, κλπ. κλπ.

Πρόκειται για μια ιδιότυπη μάχη που φούντωσε περισσότερο αυτά τα χρόνια κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ. Και προέρχεται ακριβώς από την αύξηση της σημασίας του δημόσιου τομέα, ο οποίος επεκτείνεται σε επιχειρήσεις όλο και μεγαλύτερες και περισσότερες, με τη δημιουργία ομάδων "σοσιαλιστών μάνατζερ". Αλλά και με την πίεση των συνδικάτων. Ειδικά του δημόσιου τομέα. Αυτά που είναι και καλύτερα οργανωμένα. Μέσω αυτών διοχετεύεται και η δυσαρέσκεια της εργατικής τάξης για την ανεργία, τις περικοπές, τις κάθε είδους έμμεσες και άμεσες επιθέσεις των στυγνών ευρωπαϊστών της κυβέρνησης. Οι οποίοι επείγονται να δείχνουν καλή συμπεριφορά απέναντι στο ευρωπαϊκό καπιταλιστικό διευθυντήριο.

Αυτά βέβαια, μέχρι τη στιγμή που ξεπερνάν τα όρια και τότε εκρύγνυται η εργατική τάξη. Έχουμε αρκετά παραδείγματα τα τελευταία χρόνια. Όμως εξακολουθούν να παραμένουν μεμονωμένα και όταν απειλείται ο κλάδος, το εργοστάσιο, η συγκεκριμένη επιχείρηση. Δεν υπάρχει ακόμα ο συντονισμός και η συνεργασία των αγώνων για γενικότερους σκοπούς. Πιθανόν είναι ζήτημα χρόνου και κάποιας συνειδητοποίησης, η οποία μπορεί να συμβεί από μέρα σε μέρα, από βδομάδα σε βδομάδα.

Δ.Λιβιεράτος

Η κρίση και η αναδιάρθρωση της ελληνικής βιομηχανίας

του Δημήτρη Α.Κατσορίδα

Η αναδιάρθρωση του ελληνικού καπιταλισμού δείχνει την ευφορία του, παρά και ενάντια στην ιδεολογία της καθυστέρησης και της υπανάπτυξης.

Η περιοδολόγηση της συσσώρευσης κεφαλαίου στην ελλάδα και η καπιταλιστική αναδιάρθρωση

Η εικόνα της ελληνικής βιομηχανίας στη διάρκεια της περιόδου 1960 - 1980 διαφέρει σημαντικά από τη σημερινή. Η βιομηχανική παραγωγή, κατά την περίοδο εκείνη, παρουσίαζε αύξηση που έφτανε έως και 10% το χρόνο, ενώ η ανάπτυξη της γεωργίας και των υπηρεσιών ήταν σαφώς μικρότερη. Οι επενδύσεις στη βιομηχανία εμφάνιζαν ετήσια άνοδο της τάξης του 11,5% με αποτέλεσμα να τριπλασιαστεί το παραγωγικό δυναμικό της χώρας.

Έτσι, ο ελληνικός καπιταλισμός από τις αρχές της δεκαετίας του '60 βρίσκεται στο δρόμο μιας ταχείας ανάπτυξης της επενδυτικής δραστηριότητας, η οποία μάλιστα ξεπερνά τον μέσο Κοινοτικό όρο.

Αυτή η χρυσή εποχή του ελληνικού καπιταλισμού σήμανε, παράλληλα, και τη σημαντική του αναβάθμιση στην παγκόσμια αγορά. ***Οι ρυθμοί ανάπτυξής του βρίσκονται επικεφαλής των αντίστοιχων ρυθμών των άλλων χωρών του ΟΟΣΑ*** (με εξαίρεση της Ιαπωνίας και της Ισπανίας) και ιδιαίτερα των χωρών της ΕΟΚ, ενώ αντίθετα οι ρυθμοί ανάπτυξης του πληθωρισμού κυμαίνονται κάτω από τα μέσα επίπεδα των χωρών της Δύσης.1

Όμως, η περίοδος της ταχύρυθμης ανάπτυξης διακόπτεται από την ύφεση του 1974, όπου για πρώτη φορά σημειώθηκε μεταστροφή της μακροχρόνιας ανοδικής τάσεως της ελληνικής οικονομίας. Μια ανάλογη επιδείνωση όλων των δεικτών καπιταλιστικής συσσώρευσης παρατηρείται, κατά την ίδια χρονιά και στις άλλες χώρες της Ευρώπης. Η μορφή αυτής της κρίσης εκδηλώνεται με τα χαρακτηριστικά της *κρίσης υπερσυσσώρευσης κεφαλαίου.*

Βέβαια, από το 1975, η ελληνική οικονομία εξελίσσεται πάλι με ανοδικές τάσεις ως το τέλος της δεκαετίας του 1970 και με ρυθμούς πραγματικά κατώτερους από της περιόδου 1960 - 73, αλλά ουσιαστικά υψηλότερους από τους αντίστοιχους των χωρών του ΟΟΣΑ και ιδιαίτερα της ΕΟΚ.

Αντίστροφες εξελίξεις υπάρχουν κατά την περίοδο 1980 - 85. Την περίοδο αυτή, υπάρχει μια τετραετία αύξησης των πραγματικών μισθών. Όμως, παρά την υψηλή εσωτερική ζήτηση, η οποία προήλθε από την αύξηση των μισθών, η ελληνική οικονομία περιήλθε σε στασιμότητα, παράλληλα με την παγκόσμια ύφεση της περιόδου 1980 - 82. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και για πρώτη φορά από τη δεκαετία του του '60, οι άδηλοι πόροι, οι οποίοι καλύπτουν ένα μειωμένο ποσοστό του εμπορικού ελλείμματος, μειώνονται εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής συγκυρίας. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε μια κρίση το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Έτσι, *από τον Οκτώβριο του 1985 και με αφορμή τη συγκυριακή κρίση των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ εγκατέλειψε την σοσιαλδημοκρατική πολιτική της και υιοθέτησε μια πολιτική λιτότητας, με βασικό άξονα τη συμπίεση των μισθών.*

Η πολιτική αυτή σηματοδοτεί, εντούτοις, μια **νέα φάση συσσώρευσης κεφαλαίου** στην Ελλάδα, η οποία χαρακτηρίζεται από τη μείωση του μεριδίου της εργασίας, την αύξηση του μεριδίου των κερδών και τη βαθμιαία μεταβολή στο συσχετισμό δυνάμεων μέσα στην παραγωγή υπέρ του κεφαλαίου. Οι παραπάνω αλλαγές κατέληξαν στη μικρή αύξηση της αποδοτικότητας του κεφαλαίου, η οποία αντανακλά μια άνοδο της κερδοφορίας των νέων επενδύσεων.2

Σε ότι αφορά το *εξωτερικό εμπόριο*, η περίοδος 1987 - 91 χαρακτηρίζεται από την ανατίμηση της δραχμής, η οποία καθιστά τα ελληνικά προϊόντα ακριβότερα. Στόχος είναι η έκθεση του ελληνικού κεφαλαίου στην πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού, ο οποίος αναγκάζει ένα σημαντικό τμήμα της ελληνικής βιομηχανίας να μπεί σε διαδικασία αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού, ώστε να γίνουν ανταγωνιστικά τα προϊόντα της.

Οι εξελίξεις στην ελληνική βιομηχανία

Από στοιχεία, τα οποία προκύπτουν από τους Εθνικούς Λογαριασμούς της Ελλάδος, φαίνεται ότι η συμμετοχή των επενδύσεων στη μεταποίηση από το 1986 κι εξής είναι συνεχώς αυξητική. Ιδιαίτερα αυτή εμφανίζεται από την εξέλιξη των επενδύσεων σε εξοπλισμό των οποίων η αύξηση της συμμετοχής στο σύνολο φαίνεται να προέρχεται κυρίως από την εξέλιξη των επενδύσεων σε μηχανήματα.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να παρατηρήσουμε ότι ***η μείωση που εμφανίζεται στις συνολικές επενδύσεις, αποκρύπτει μιαν εξέλιξη μεγάλης σημασίας: την ανάκαμψη των επενδύσεων σε μηχανολογικό εξοπλισμό από το 1987 και μετά*** (Διάγραμμα 1). Διότι, αν λάβουμε υπόψη μόνο τις συνολικές επενδύσεις της χώρας, οι οποίες αποτελούν ένα μείγμα ετερόκλητων στοιχείων (κατοικίες, μεταφορικά μέσα κτλ.), τότε παραβλέπουμε τον δείκτη που μας δείχνει την πορεία του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού της χώρας: Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα στρέφονται όλο και περισσότερο σε μηχανές και εξοπλισμό, όλο και λιγότερο σε κατασκευές (χωρίς τις κατοικίες) και μεταφορικά μέσα (Διάγραμμα 2). Αλλά, ακόμα πιο σημαντική είναι η διαφοροποίηση της μεταποίησης από την υπόλοιπη οικονομία, σε ότι αφορά την επενδυτική προσπάθεια (Διάγραμμα 3). Μάλιστα, ως αποτέλεσμα της ανόδου της επενδυτικής δραστηριότητας από το 1987 και μετά, οι δαπάνες για επενδύσεις σε εξοπλισμό στην Ελλάδα αυξήθηκαν ταχύτερα απ' το μέσο όρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε. - Πίνακας 1).

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι το 1986 αποτελεί σημείο τομής και έχουμε έκτοτε ανάκαμψη της επενδυτικής προσπάθειας, η οποία απολήγει το 1991 στα υψηλότερα επίπεδα της δεκαετίας του '80, όπου και ανακόπτεται λόγω της ύφεσης στην ελληνική και γενικότερα στην διεθνή καπιταλιστική οικονομία.

Όπως αποδεικνύεται από τα μέχρι στιγμής στοιχεία, η πρωτοπορία σ' αυτή την κίνηση εκσυγχρονισμού είναι, βέβαια, η μεταποίηση, εκείνο δηλαδή το τμήμα της παραγωγής που δέχεται την ισχυρή πίεση από τον διεθνή ανταγωνισμό (Πίνακας 2). Δηλαδή, ***πίσω από την ''καταστροφική'' εικόνα της πτώσης των επενδύσεων, κρύβεται μια ελαφρώς ανοδική τάση σε ό,τι αφορά το πιο κρίσιμο σημείο του παραγωγικού συστήματος: Την ανανέωση του μηχανολογικού εξοπλισμού*** (Πίνακας 3).

Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στον παράγοντα ανταγωνισμός. Δηλαδή, ένα τμήμα της ελληνικής καπιταλιστικής οικονομίας είναι διεθνοποιημένο, διεκδικώντας ένα ολοένα μεγαλύτερο μερίδιο στις διεθνείς αγορές, ενώ ένα άλλο τμήμα αντιμετωπίζει πρόβλημα και είναι εσωστρεφές.

Η προσαρμογή του ελληνικού καπιταλισμού

Σύμφωνα με παλαιότερη μελέτη του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), εκτιμάται ότι ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής βιομηχανίας, το οποίο αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 50% της βιομηχανικής παραγωγής, αναδιαρθρώνεται, για ν' αντιμετωπίσει τον αυξημένο ανταγωνισμό, ο οποίος θεωρείται ότι θα λειτουργήσει για ολόκληρη την ευρωπαϊκή βιομηχανία ως ισχυρό κίνητρο εκσυγχρονισμού.3

Με βάση, λοιπόν, τα δεδομένα της προαναφερθείσας μελέτης του ΙΟΒΕ, προκύπτει ότι ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής βιομηχανίας αλλάζει τη στρατηγική του στους ακόλουθους επτά καίριους τομείς: Βελτίωση της παραγωγικότητας, αύξηση κονδυλίων για έρευνα και ανάπτυξη, αναζήτηση νέων πόρων χρηματοδότησης, διεύρυνση του αριθμού και του είδους των προϊόντων, αναζήτηση νέων εξειδικευμένων αγορών, πραγματοποίηση νέων επενδύσεων, συνεργασίες με άλλες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

Όμως, ιδιαίτερη σημασία για την μελέτη του

ΙΟΒΕ έχουν οι σκοποί και οι λόγοι, για τους οποίους πραγματοποιήθηκαν οι επενδύσεις αυτές από τις επιχειρήσεις.

Οι *σκοποί των επενδυτικών δαπανών*, τις οποίες πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις, κατατάχθηκαν στις ακόλουθες κατηγορίες:

1ον. Αντικατάσταση του υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού.

2ον. Αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας για προϊόντα που ήδη παράγονται.

3ον. Διεύρυνση της δυναμικότητας για την παραγωγή νέων προϊόντων.

4ον. Βελτίωση των εφαρμοζόμενων μεθόδων παραγωγής.

5ον. Εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής.

Πίνακας 1. Επενδύσεις σε εξοπλισμό

Σε σταθερές τιμές (% μεταβολή σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

	1989	*1990*	*1991*	*1992*	*1993*
Βέλγιο	18,2	10,3	3,0	2,2	2,8
Δανία	6,3	3,0	3,0	5,0	10,0
Γερμανία	10,0	12,9	10,0	5,0	4,5
Ελλάδα	17,4	7,9	3,0	4,5	6,0
Ισπανία	13,0	1,2	-2,5	3,0	4,0
Γαλλία	5,8	5,0	-1,8	1,5	3,5
Ιρλανδία	15,3	6,8	1,8	3,8	4,5
Ιταλία	6,2	3,5	-1,1	3,5	4,5
Λουξεμβούργο	26,3	13,7	6,4	4,8	4,8
Ολλανδία	4,5	7,7	3,0	-1,2	2,5
Πορτογαλία	10,0	8,5	4,5	3,0	3,5
Μ.Βρετανία	8,3	-3,6	-12,8	-1,0	8,0
ΕΕ.	*8,5*	*4,7*	*-0,4*	*2,5*	*4,8*

Πηγή: Ετήσια Έκθεση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για το 1991-92.
(Δελτίο ΣΕΒ, τεύχος 535-356, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1992).

6ον. Αλλοι σκοποί, όπως π.χ. επενδύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια κτλ.

Με βάση την κατάταξη αυτή οι επενδύσεις που πραγματοποιούν οι ελληνικές βιομηχανίες, μπορούν να χωρισθούν σε τρείς μεγάλους τομείς:

Πρώτον, σε επενδύσεις αντικαταστάσεως κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Οι επενδύσεις αυτές, οι οποίες αφορούν ένα σημαντικό ποσοστό των βιομηχανικών επενδύσεων, καλύπτουν κατά μέσον όρο της τριετίας 1988 - 1990 το 30% της συνολικής επενδυτικής δαπάνης.

Δεύτερον, σε επενδύσεις που αποσκοπούν στην επέκταση της δυναμικότητας στα ήδη παραγόμενα προϊόντα και αφορούν περίπου το 21% του συνόλου.

Τρίτον, σε επενδύσεις εκσυγχρονισμού που αφορούν την παραγωγή νέων προϊόντων, τη βελτίωση των εφαρμοζόμενων μεθόδων παραγωγής και την εισαγωγή νέων. Αυτές, μάλιστα, απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος των επενδυτικών δαπανών των επιχειρήσεων (37% κατά μέσον όρο της τριετίας 1988 - 90). Η τάση αυτή δείχνει ότι οι επιχειρήσεις στρέφουν την προσοχή τους στους παράγοντες που θα επηρεάσουν την ανταγωνιστική τους θέση.

Όμως, αυτό που επίσης καταγράφεται από τις μελέτες, οι οποίες αναλύουν τον τύπο των επενδύσεων, είναι ο ***δυισμός της βιομηχανίας***, η ύπαρξη δηλαδή βιομηχανίας "δύο ταχυτήτων", με το ένα τμήμα να εκσυγχρονίζεται και το άλλο να παραμένει στάσιμο ή να υστερεί (λιγότερο ή περισσότερο) τόσο στην εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων, όσο και στην προετοιμασία για τον αυξημένο ανταγωνισμό. Τα στοιχεία, πάντως, δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής βιομηχανίας «προσαρμόζεται με έντονους ρυθμούς και όσον αφορά τη χρηματοοικονομική του κατάσταση και όσον αφορά την παραγωγική του δομή στις διεθνείς ανταγωνιστικές εξελίξεις».4

Επίσης, σύμφωνα με τα πορίσματα του Πανελλήνιου Βιομηχανικού Συνεδρίου (1-2 Μαρτίου 1994), περίπου 6 στις 10 βιομηχανικές μονάδες έχουν σε ικανοποιητικό βαθμό προχωρήσει στις αλλαγές που απαιτεί η νέα οικονομική πραγματικότητα.

Η προετοιμασία, εξάλλου, των επιχειρήσεων προκύπτει και από την διαφοροποίηση που εμφανίζεται σε μια κατηγορία σχετικά μεγαλύτερων μονάδων. Συγκεκριμένα, από στοιχεία της ICAP φαίνεται ότι «οι επενδύσεις στη βιομηχανία αυξήθηκαν κατά 24,5% (σε τρέχουσες τιμές) το 1993 σε σχέση με το 1992, με αύξηση κατά 31,4% για τις κερδοφόρες επιχειρήσεις και μείωση 16,3% για τις ζημιογόνες. Η αυξητική τάση συγκεντρώνεται φυσικά στις μεγάλες και πολύ μεγάλες

επιχειρήσεις. Πράγματι, για το σύνολο των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στο δείγμα, οι επενδύσεις αυξήθηκαν το 1993 κατά 12,8% για τις επιχειρήσεις άνω των 500 εργαζομένων, αλλά κατά 70% για τις επιχειρήσεις με 100 έως 499 άτομα. Σ' ό,τι αφορά τις κερδοφόρες επιχειρήσεις, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 15,6% και 93,3%. Για το σύνολο του δείγματος η αύξηση των επενδύσεων στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις είναι κοντά στο μηδέν».5

Η αναδιάρθρωση της ελληνικής βιομηχανίας. Ορισμένα παραδείγματα

Από τα μέχρι τώρα στοιχεία φαίνεται ότι ο εκσυγχρονισμός των βιομηχανικών μονάδων στην Ελλάδα δεν είναι καθόλου αμελητέος. Αντίθετα, πρόκειται για έναν μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, που κατάφεραν έγκαιρα να εκσυγχρονιστούν πραγματοποιώντας σημαντικές αναδιαρθρώσεις. Ορισμένα ακόλουθα ***παραδείγματα*** είναι ενδεικτικά των όσων συμβαίνουν στην παραγωγική διαδικασία.6

Η *βιομηχανία ΔΕΛΤΑ* επένδυσε, ειδικότερα στην περίοδο 1988 - 1993, 40 δισ. δραχμές σε κτίρια, σε μηχανήματα, σε εξοπλισμό και σε μεταφορικά μέσα. Επίσης, κατά το 1993, δαπάνησε 90.000.000 δραχμές στην εκπαίδευση του προσωπικού της, στην διοικητική αναδιοργάνωσή της και στην εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων διοίκησης και πληροφορικής.

Η *Ελληνική Εταιρία Μπισκότων,* κατά την περίοδο 1988 - 1993, αύξησε το σύνολο των παγίων της, ξεπερνώντας το ποσό των 4 δισ. δραχμών. Απ' αυτά, περίπου 1,2 δισ. δρχ. αφορούν την επέκταση των κτιριακών εγκαταστάσεων του εργοστασίου, για να τοποθετηθούν σταδιακά μηχανήματα παραγωγής νέων προϊόντων, οι υπόλοιπες αφορούν επενδύσεις σε μηχανήματα και σιλό αποθήκευσης πρώτων υλών. Η επένδυση αυτή έχει αξιοποιηθεί μόνο κατά ένα μέρος, ενώ στο τέλος του 1995 έχει προγραμματιστεί η εγκατάσταση άλλων τριών γραμμών παραγωγής που θα οδηγήσουν στην πλήρη εκμετάλλευση της κτιριακής εγκατάστασης. Οι πωλήσεις της εταιρίας, κατά την ίδια περίοδο, παρουσίασαν μια μέση ετήσια αύξηση της τάξεως του 29,4%. Αυτή η αύξηση είναι αποτέλεσμα της βελτίωσης του κόστους παραγωγής λόγω των επενδύσεων εκσυγχρονισμού, της επίτευξης οικονομιών κλίμακας και τέλος της διεύρυνσης της ποικιλίας των προϊόντων της.

Η *Ελληνική Υφαντουργία - Ακκάς,* έχει δώσει σημαντική έμφαση τόσο στον υψηλό βαθμό εξειδίκευσης και αυτοματισμού της παραγωγής, όσο και στον ποιοτικό έλεγχο του προϊόντος. Οι παράγοντες αυτοί έχουν επιτρέψει την κατασκευή υφάσματος πολύ υψηλής ποιότητας. Ως αποτέλεσμα των συνεχών επενδύσεων εκσυγχρονισμού, το εργοστάσιο της εταιρίας διαθέτει σήμερα υπερσύγχρονο μηχανολογικό εξοπλισμό με μέση ηλικία περίπου 4 ετών και πολύ υψηλή αξία αντικαταστάσεως. Κατά την περίοδο 1988 - 1993, η εταιρία επένδυσε πάνω από 5 δισ. δραχμές για εκσυγχρονισμό του παραγωγικού της εξοπλισμού με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας.

Η *Αθηναϊκή Ζυθοποιία,* κατά την περίοδο 1990 - 1993, είχε πραγματοποιήσει επενδύσεις για επέκταση και εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού της ύψους 35 δισ. δρχ., ενώ, ήδη, βρίσκεται σε εξέλιξη επενδυτικό πρόγραμμα ανάλογου προϋπολογισμού.

Πίνακας 2. Ακαθάριστες επενδύσεις
(Σε εκατ.δρχ. - Σταθερές τιμές 1970)

	1970	1980	1986	1987	1988	1989	1990*	1991**
Ακαθάριστες επενδύσεις στη Χώρα	84.009	111.985	86.039	75.569	91.596	93.349	91.580	102.151
Μηχανήματα & λοιπός εξοπλισμός	18.627	24.131	24.777	24.259	27.635	31.669	32.054	33.167
(Ακ.Επενδ.παγίου κεφ.)								
α. Δημόσιες	3.268	6.368	8.137	6.152	5.738	6.485	5.908	6.092
β. Ιδιωτικές	15.359	17.763	16.640	18.107	21.897	25.184	26.146	27.075
Μεταποίηση	10.044	14.899	13.033	13.480	15.138	15.694	16.895	16.274
(Ακ.Επενδ.παγίου κεφ.)								
α. Δημόσιες	28	676	3.150	1.709	831	968	518	635
β. Ιδιωτικές	10.016	14.220	9.883	11.771	14.307	14.726	16.377	15.639

Πηγή: Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος (1991)
* Προσωρινά στοιχεία
** Εκτιμήσεις

Για την *καπνοβιομηχανία Καρέλια,* το 1992 σήμαινε την ολοκλήρωση ενός πενταετούς επενδυτικού προγράμματος 5 δισ. δραχμών και το ξεκίνημα μιας ευέλικτης παραγωγικής μονάδας με μαζικότερη παραγωγή, με χαμηλότερο κόστος και με άριστη ποιότητα. Ο εκσυγχρονισμός σε κάθε σημείο παραγωγής, η αυτοματοποιημένη συλλογή δεδομένων παραγωγής, η υψηλή παραγωγικότητα και το χαμηλό κόστος είναι καθεστώς για την εταιρία. Επίσης, ο εκσυγχρονισμός και η χρήση Η/Υ θα επεκταθεί και στη διακίνηση έτοιμων προϊόντων μέσα στο εργοστάσιο και στους χώρους αποθήκευσης.

Η *INTRACOM* είναι η μεγαλύτερη ελληνική εταιρία τηλεπικοινωνιακού υλικού και ηλεκτρονικών συστημάτων. Το επενδυτικό πρόγραμμα των τελευταίων ετών, συνολικού ύψους 32 δισ. δρχ., είχε στόχο τη δημιουργία ενός σύγχρονου περιβάλλοντος παραγωγής, την εφαρμογή του ολικού ελέγχου ποιότητας, την ταχεία ενσωμάτωση των σύγχρονων τεχνολογικών εξελίξεων και σε ανθρώπινο δυναμικό. Στο πλαίσιο αυτό, η εκτεταμένη εισαγωγή της ρομποτικής και η ανάπτυξη ολοκληρωμένου περιβάλλοντος παραγωγής μέσω Η/Υ αποτελούν επιλογές στρατηγικής σημασίας για την εταιρία. «Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από 500-600 εξαρτήματα/ώρα που τοποθετούντο με τη χειροκίνητη παραγωγή, σήμερα ο μέσος όρος είναι 11.000 - 13.000 υλικά ανά ώρα. Επίσης, οι χρόνοι διέλευσης μειώθηκαν κατά 20% περίπου και τα ποσοστά απόρριψης κατά 50 φορές. Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα την βελτίωση της αποδοτικότητας της εργασίας, την αυξημένη αξιοπιστία των προϊόντων και την μείωση των υπερωριών».7

Μερικά συμπεράσματα

Στηριζόμενοι λοιπόν στην προαναφερθείσα ανάλυση είναι δυνατό να συμπεράνουμε ότι η ελληνική καπιταλιστική οικονομία ανασυγκροτείται συνολικά και σε θετική κατεύθυνση. Οι αλλαγές, μάλιστα, που συντελούνται στην ελληνική βιομηχανία την έχουν ήδη βάλει στην τροχιά του εκσυγχρονισμού, την ίδια ώρα που πολλοί περιμένουν ακόμα να γίνει.

Συνεπώς, η πραγματική εικόνα της ελληνικής οικονομίας, μπορούμε να πούμε ότι είναι πολύ πιο σύνθετη σε σχέση με το πρόχειρο συμπέρασμα για τα «κακά χάλια», δήθεν, της ελληνικής βιομηχανίας. Διότι, η λογική της «καταστροφολογίας», στην οποία έχει εμπλακεί και η αριστερά, την περιοδίζει να βλέπει μόνο αυτό που καταστρέφεται και να περιφρονεί ή να μην ασχολείται με τις νέες αντιθέσεις που γεννά η καπιταλιστική αναδιάρθρωση και με το ρόλο του ελληνικού καπιταλισμού μέσα στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα.

Στη βάση αυτήν είμαστε, πλέον, υποχρεωμένοι να αποφεύγουμε τις απλουστεύσεις περί «υπανάπτυξης», «καθυστερημένης ελληνικής οικονομίας», «μεταπρατικού κεφαλαίου» και διάφορα άλλα τέτοια που προσάπτουν στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό και να προσεγγίσουμε την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στην εξέλιξή της. Διότι, η μελέτη και η κατανόηση από μέρους της αριστεράς του χαρακτήρα του ελληνικού καπιταλισμού είναι, κατά τη γνώμη μου, απαραίτητος όρος για την αποκάλυψή του και για τη δημιουργία ανασυγκρότηση μιας νέας αντικαπιταλιστικής αριστεράς.

Δημήτρης Κατσορίδας

Βιβλιογραφία

1. Δημήτρης Κατσορίδας: Μια «οικονομία που υποβαθμίζεται» (σημειώσεις για τη μεταπολεμική καπιταλιστική ανάπτυξη), θέσεις, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1995, τεύχος 52.

2. Ηλία Ιωακείμογλου: Κόστος εργασίας, ανταγωνιστικότητα και συσσώρευση κεφαλαίου στην Ελλάδα (1970-1990), εκδ.Ιν.Ε/ΓΣΕΕ, Αθήνα 1993.

3. Τάκης Πολίτης, Η ελληνική Βιομηχανία. Εκτιμήσεις, προσδοκίες και στρατηγική των επιχειρήσεων για την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, Ινστιτούτο οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (ΙΟΒΕ), Αθήνα 1992.

4. Δελτίο Οικονομικό και Στατιστικό της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος: Η νέα γενιά προβληματικών επιχειρήσεων. Απρίλιος 1994, τεύχος 1.

5. Π.Λινάρδος-Ρυλμόν: Γίνονται επενδύσεις στις μεγάλες κερδοφόρες επιχειρήσεις, Οικονομικός Ταχυδρόμος, 21/4/1994.

Ημερησία (Ειδική έκδοση): Ελληνική Οικονομία. Οι προοπτικές του 1995, 16/2/1995.

7. Εμμανουήλ Παπαδοφραγκάκης: Σύγχρονες τάσεις στη διάρθρωση της παραγωγής της INTRACOM. Εισήγηση στο Συμπόσιο που διοργάνωσε το Πολυτεχνείο Κρήτης, με τίτλος: «Κοινωνία, τεχνολογία και αναδιάρθρωση της παραγωγής», Χανιά 1-3/10/1992.

Το μαύρο μυθιστόρημα και η πολιτική

Συνέντευξη με τον Thierry Jonquet

Μια μορφή μυθιστορήματος γνωρίζει εδώ και πάνω από δύο δεκαετίες περίπου μια μεγάλη επιτυχία στη Γαλλία: είναι το νέο αστυνομικό μυθιστόρημα, το οποίο άλλωστε αποτελεί ένα μείγμα από αστυνομικό και πολιτικό μυθιστόρημα, συνδεόμενο και με κοινωνικά θέματα. Αυτό το κάνει να συνδέεται αναμφισβήτητα και με μια αντιρατσιστική και αντιφασιστική πάλη, όπως για παράδειγμα η σειρά Le Poulpe, που είναι ένα σπονδυλωτό μυθιστόρημα γραμμένο από πολλούς συγγραφείς που είναι στρατευμένοι ενάντια στον Λε Πεν. Από τους πιο γνωστούς συγγραφείς του ρεύματος αυτού, ο Τιερύ Ζονκέ, ο οποίος πέρασε πρόσφατα από την Αθήνα προσκαλεσμένος από το Γαλλικό Ινστιτούτο για μια διάλεξη. Ο Τιερύ μας εξηγεί τις ρίζες του λογοτεχνικού αυτού ρεύματος, το πώς αποτελεί πραγματικό έργο και όχι προκήρυξη. Ταυτόχρονα μας μιλάει για την αντιρατσιστική πάλη στη Γαλλία, ιδιαίτερα μέσα από το σύνδεσμο Ras l'Front, που σήμερα αναγνωρίζεται από όλα τα κόμματα της αριστεράς σαν ένα κοινό πλαίσιο για τις ενιαίες κινητοποιήσεις ενάντια στους φασίστες. Ας ελπίσουμε και σε ελληνικές μεταφράσεις αυτού του "*νέου αστυνομικού μυθιστορήματος*"!

Χ.Ι.

Εδώ και καμιά δεκαπενταριά χρόνια γίνεται πολύς λόγος για ένα «νέο αστυνομικό μυθιστόρημα» ή για «nouveau polar». Συμφωνείς με αυτόν το χαρακτηρισμό; Πώς θα όριζες το ρεύμα αυτό με συγγραφείς όπως εσύ, ο Didier Daeninckx ή ο Jean-Frannois Vilar;

Στην πραγματικότητα το «*νέο αστυνομικό μυθιστόρημα*» ήταν πιο παλιό. Είναι το ρεύμα Fajardie, των σειρών όπως Sanguine, Engrenage. Ο Ντιντιέ Ντενένξ, ο Ζαν-Φρανσουά Βιλάρ ή εγώ γράψαμε στα τέλη αυτής της περιόδου. Είναι αλήθεια ότι υπήρχε τότε ένα είδος ρεύματος που συγγένευε με το αστυνομικό μυθιστόρημα ή με το «*μαύρο μυθιστόρημα*», αλλά με άλλους στόχους ή θέματα από την προηγούμενη γενιά και του οποίου σχεδόν όλοι οι συγγραφείς είχαν περάσει από την άκρα αριστερά. Αυτοί μετέφεραν τα ερωτήματα μέσα σε διαφορετικές σκοπιές και μορφές. Και δεν υπήρξε ποτέ συγκροτημένη ομάδα. Τώρα, σχεδόν δεκαπέντε χρόνια αργότερα, ο καθένας συνέχισε το δικό του δρόμο, αλλά κρατώντας και ένα μικρό άτυπο δίκτυο, μια και όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους. Και όταν συμβαίνει κάτι, όπως τώρα με το νόμο Ντεμπρέ, αν κοιτάξει κανείς τις υπογραφές, βρίσκει πάντα τη «συμμορία των αστυνομογράφων»!

Όμως, είναι ένα ρεύμα που ο γαλλικός τύπος το διακρίνει αρκετά σαφώς.

Ναι, γιατί πολλές κριτικές έχουν συνδέσει την πορεία των ανθρώπων και αυτά που γράφουν. Όμως, δεν υπάρχει τίποτα τυποποιημένο. Δεν υπάρχει μια ομάδα όπως η Νέα Κριτική: δεν υπάρχει περιοδικό, ούτε ομάδα, ούτε συναντήσεις. Αν και είναι αλήθεια ότι όλοι ξέρουν πώς να συναντιούνται. Γιατί είναι ένας χώρος πολύ φιλικός.

Το αστυνομικό και η κοινωνία του

Θα συμφωνούσες αν έλεγα ότι η παραγωγή αυτών των συγγραφέων είναι μια νέα μορφή κοινωνικού μυθιστορήματος;

Ναι και όχι. Υπάρχουν μερικοί που έγραψαν για θέματα πραγματικά πολιτικά, όπως ο Ντενένξ ή εγώ σε μερικά βιβλία μου. Αλλά δεν υπήρξε σαφής τοποθέτηση, π.χ. με ένα μανιφέστο. Εγώ έγραψα μυθιστορήματα χωρίς καμία πολιτική ανησυχία, δηλαδή πολύ κλασικά μυθιστορήματα, και άλλα πάλι, όπως «*Η ζωή της μητέρας μου*», για παιδιά που ζουν σε πλήρη αποκλεισμό…

Πρέπει λοιπόν να προσέξουμε: πράγματι βρίσκει κανείς στο μαύρο μυθιστόρημα ένα είδος απεικόνισης της σημερινής Γαλλίας, αλλά δεν υπάρχει, εκτός από μερικές εξαιρέσεις, μια διατυπωμένη θέληση να χρησιμοποιηθεί αυτό το είδος μυθιστορήματος σαν πολιτικό εργαλείο. Βέβαια, είναι σίγουρο πως, αν πάρει κανείς το σύνολο των κειμένων, τότε πράγματι βγαίνει μια κατεύθυνση!

Θυμίζω πως η εφημερίδα Le Monde δημοσίευσε το καλοκαίρι μια σειρά από μικρές νουβέλες όλων των συγγραφέων του νέου αυτού ρεύματος. Μήπως λοιπόν υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στην

εμφάνιση του λογοτεχνικού αυτού ρεύματος και στο σύνολο των πλευρών της κρίσης έτσι όπως εκδηλώνεται στη Γαλλία;

Ασφαλώς, αλλά με μια σαφή απόσταση. Έτσι, ο Daniel Pennac, που ξεκίνησε στη διάσημη σειρά «sırie noire», σήμερα γράφει μυθιστορήματα που ασφαλώς μιλάνε για την κοινωνία παρόλο που δεν είναι στρατευμένα κείμενα. Είναι αλήθεια ότι τα μυθιστορήματά του, που εκτυλίσσονται στις λαϊκές συνοικίες του Παρισιού όπως η Μπελβίλ, δίνουν ένα καθρέπτισμα της κρίσης. Αλλά δεν υπάρχει προσπάθεια για σοσιαλιστικό ρεαλισμό. Ούτε στον Πενάκ ούτε σε κανέναν άλλον, εκτός ίσως λίγο από τον Ντενένξ. Εάν τα μυθιστορήματα καταδικάζουν ορισμένες κοινωνικές δυσλειτουργίες, τόσο το καλύτερο. Αλλά δεν είναι ο πρώτος τους στόχος. Δεν είναι προκηρύξεις.

Εσύ πώς εξηγείς την επιτυχία αυτής της λογοτεχνικής μορφής;

Είναι απλό, αν και η επιτυχία είναι σχετική! Υπήρξε ένα είδος κενού στη γαλλική λογοτεχνία. Οι μυθιστοριογράφοι που γράφουν «*λευκά*» μυθιστορήματα δεν μιλούσαν για τίποτα. Ήταν απογοητευτικό: ήταν μια ομφαλοσκοπική λογοτεχνία, όπου τίποτα δεν συνέβαινε, εκτός από τα ψυχοψαχτικά των παριζιάνων διανοουμένων.

Προφανώς, λοιπόν, όταν δημοσιεύτηκαν κείμενα όπως το Billy the Kick του Jean Vautrin, υπήρξε ξαφνικά μια απότομη επιστροφή του κοινωνικού απωθημένου που ακριβώς άγγιξε τον κόσμο. Οι άνθρωποι ξέρουν τώρα ότι σε ένα «*μαύρο μυθιστόρημα*» θα βρουν ένα μυθιστόρημα που θα μιλάει για το τί συμβαίνει στη γωνιά του δρόμου, στη συνοικία, που τους μιλάει για τον αποκλεισμό, το ρατσισμό, πράγματα δηλαδή που δεν τα βρίσκουν αναγκαστικά στη «*λευκή*» λογοτεχνία.

Βέβαια, υπάρχουν και ταλαντεύσεις: ορισμένοι συγγραφείς μαύρων μυθιστορημάτων έγραψαν και λευκά μυθιστορήματα, και το αντίστροφο. Τα όρια μεταξύ των δύο είναι πλέον ρευστά και η γαλλική λογοτεχνία ξανα-αρχίζει να μιλάει για τον τωρινό κόσμο. Έστω και αν το κάνει κάπως διακριτικά, κάπως όπως και στο σινεμά: υπήρξε μια ολόκληρη περίοδος που ο γαλλικός κινηματογράφος δεν μιλούσε για τους καθημερινούς ανθρώπους, όπως το είχε κάνει στις δεκαετίες του 1930 ή ’40 με σκηνοθέτες όπως ο Cairı. Τότε βλέπαμε στη σκηνή εργάτες, υπαλλήλους, κάτι που εξαφανίστηκε τελείως στα επόμενα 20 ή 30 χρόνια. Και σήμερα υπάρχει μια μικρή γενιά γάλλων σκηνοθετών που αρχίζουν πάλι να μιλάν για τη σύγχρονη Γαλλία, για την ανεργία, για πρόσωπα διαλυμένα από την κρίση.

Όταν θα τα βλέπουμε αυτά μετά από 20 χρόνια, θα μπορούμε ασφαλώς να δούμε πού βρίσκεται η δύναμή τους. Όμως, σήμερα, όταν κάνεις αυτές τις δραστηριότητες, είναι δύσκολο να τις εκτιμήσεις.

Συγγραφική στράτευση

Υπάρχει κάτι χαρακτηριστικό σε τουλάχιστον μια μερίδα αυτών των συγγραφέων, σε σχέση με τη στράτευσή τους: δεν αρκούνται στο να γράφουν βιβλία, αλλά κάνουν και μια πραγματική δουλειά διάδοσης της συγγραφής. Μπορείς να μας δώσεις παραδείγματα αυτού που μπορεί να θεωρηθεί σαν μια μορφή κοινωνικής ή και πολιτικής στράτευσης;

«*Πολιτικής*» είναι μεγάλη λέξη. Αλλά είναι αλήθεια ότι υπάρχει ένα ενδιαφέρον φαινόμενο στη Γαλλία εδώ και 6 ή 7 χρόνια. Είναι η ανάπτυξη εργαστηρίων συγγραφής. Υπάρχουν πολλοί οργανισμοί, όπως το υπουργείο δικαιοσύνης, το υπουργείο παιδείας ή δήμοι που οργανώνουν εργαστήρια συγγραφής: εκεί συνειδητοποιούμε ότι υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που έχουν όρεξη να γράψουν, αλλά δεν βρίσκουν τη μορφή ή τα μέσα έκφρασης, πράγμα που δεν είναι αναγκαστικά προφανές. Στα εργαστήρια αυτά συμμετέχουν πολλοί συγγραφείς και όχι μόνο της μαύρης σχολής -αν και είναι αλήθεια ότι όλοι οι συγγραφείς μαύρων μυθιστορημάτων έχουν συμμετάσχει. Ο απολογισμός μπορεί να είναι διφορούμενος, αλλά είναι σίγουρο ότι οι προηγούμενες γενιές δεν μπορούσαν να δουν τους συγγραφείς να τίθενται στη διάθεση των ανθρώπων που θέλουν να γράψουν. Με την έννοια αυτή, είναι αρκετά θετικό. Από την εμπειρία μου μπορώ να πω ότι αυτό επιτρέπει να διαλυθεί η κλασική εικόνα του συγγραφέα που κλείνεται στο αστικό του διαμέρισμα, με τη ρόμπα και την πίπα του. Ο τύπος είναι με σάρκα και οστά μπροστά μας, ζωντανός, πάει να πιει ένα κρασάκι όπως όλος ο κόσμος, εκνευρίζεται ή όχι, αλλά είναι ένα πραγματικό πρόσωπο.

Κυρίως στα σχολεία είναι κάτι που θα αποδώσει σε μερικά χρόνια. Υπάρχουν πολλές σχολικές τάξεις στη Γαλλία που υποδέχτηκαν συγγραφείς και που είδαν ότι η συγγραφή δεν σημαίνει απομόνωση, ότι αυτοί που την κάνουν είναι πραγματικοί άνθρωποι.

Πώς θα μπορούσε να ορίσεις σήμερα τη δραστηριότητα της συγγραφής;

(Γέλια). Εγώ άρχισα τελείως κατά τύχη. Δούλευα σε ένα νοσοκομείο γεροντιατρικής, ένα πολύ σκληρό μέρος. Βγαίνοντας από κεί ήθελα να

γράψω αυτά που γίνονταν, που τα έβρισκα πραγματικά τρομερά. Δεν ήξερα όμως πώς να γράψω. Ένας φίλος μού είχε δώσει να διαβάσω τους συγγραφείς της «Sirie Noire»: διάβαζα κάπου ένα χρόνο και εντυπωσιάστηκα πολύ. Περίμενα να βρω ιστορίες όπως της Agatha Cristie ή του Georges Simenon. Είχα μια προκατασκευασμένη ιδέα του είδους, όταν διάβασα Chester Himes, Jim Thompson, Jean-Pierre Manchette. Τότε είπα ότι αυτή είναι η καλύτερη μορφή για να μιλήσω για το νοσοκομείο μου με τους γέρους, να γράψω ένα αστυνομικό που θα διεξαγόταν μέσα στο νοσοκομείο. Πήγα το κείμενο σε πολλούς εκδότες. Ο ένας απάντησε αμέσως και βρέθηκα έτσι με ένα δημοσιευμένο μυθιστόρημα πολύ γρήγορα! Μετά συνέχισα χωρίς κανένα σχέδιο καριέρας. Ποτέ δεν έθεσα ερωτήματα και πάντα έγραφα ό,τι είχα όρεξη. Τώρα, αυτό έγινε η δουλειά μου και πολλά πράγματα άλλαξαν, αλλά λειτουργώ πολύ αυθόρμητα: διαβάζω πολύ τον τύπο και υπάρχουν καθημερινά, «κοινωνικά», θέματα, αυτά που αποτελούν ειδήσεις στα ψιλά των εφημερίδων, που με προσελκύουν.

Είναι τα «κοινωνικά» θέματα το ερέθισμα;

Νομίζω πως ούτε ένα από τα μυθιστορήματά μου δεν ξεκίνησε από τη φαντασία. Πάντα διάλεξα κάποιο πραγματικό «κοινωνικό» θέμα, που ίσως δεν ήταν παρά 5 ή 6 γραμμές στην εφημερίδα και που θέτει από πίσω μια σειρά από ερωτήματα για την κοινωνία στην οποία ζούμε. Η μυθοπλασία στα βιβλία μου ξεκινάει πάντα από την πραγματικότητα.

Τιερύ, μπορείς να το εξηγήσεις λίγο, γιατί οι έλληνες αναγνώστες δεν ξέρουν ούτε το σύγχρονο αστυνομικό ούτε τα βιβλία σου;

Είμαι φανατικός αναγνώστης του τύπου και με τραβάνε πολύ ορισμένα «κοινωνικά», ειδήσεις που φοβίζουν ή που προσελκύουν. Αλλά δεν έχω καμία θεωρητική μέθοδο, δεν θέλω να αποδείξω τίποτα. Δεν έχω καμία ιδέα του τί θα γράφω σε 5 ή σε 6 χρόνια, εάν συνεχίσω ακόμα να γράφω! Διαβάζοντας τον τύπο, υπάρχουν ερωτήματα που γεννιούνται. Πριν από 4 χρόνια, έγραψα ένα βιβλίο, «*L'enfant de l'absente*», σε μια σειρά που εκδίδει βιβλία από συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας σε συνεργασία με έναν επιστήμονα. Δούλεψα τότε με τον Jacques Testart, γάλλο βιολόγο, για τις υποθέσεις σύλληψης εμβρύων με ιατρική βοήθεια. Δεν είναι ένα θέμα άμεσα πολιτικό. Ξεκίνησα από ένα «κοινωνικό» θέμα, μια γυναίκα που, σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα, μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο με το κεφάλι της συνθλιμένο και θεωρούμενη σαν πεθαμένη. Εξετάζοντάς την, οι γιατροί ανακάλυψαν ότι ήταν έγγυος 4 μηνών. Τότε έβαλαν σε λειτουργία τα μηχανήματα για να την επαναφέρουν και να συνεχίσει η εγγυμοσύνη. Τεράστιο ηθικό πρόβλημα: ήταν η πρώτη φορά που ένα μωρό θα γεννιόταν από μια πεθαμένη μητέρα. Εγώ, λοιπόν, όπως ταίριαζε με το θέμα της σειράς, έγραψα ένα βιβλίο ξεκινώντας από την είδηση και μπλέκοντας λίγο την ιστορία: ήταν μια αφρικάνα γυναίκα, χωρίς χαρτιά, που κανείς δεν αναζητούσε και, που μόλις θα τελείωνε το πείραμα, θα μπορούσαν να συνεχίσουν να την χρησιμοποιούν σαν μηχανή αναπαραγωγής, αφού αυτή δεν θα μπορούσε ποτέ να ξυπνήσει. Ήταν κάπως σαν μια πρόβλεψη για κλωνοποίηση εμβρύων! Είναι μια παλιά ιδέα των επιστημόνων: να κλωνοποιήσουν

Τί είναι το «μαύρο μυθιστόρημα»

Μπορούμε να αναγνώσουμε ορισμένα αποσπάσματα έργων του Balzac ή του Victor Hugo ως ένα είδος αστυνομικού μυθιστορήματος. Στη Γαλλία ωστόσο αυτή η μορφή λογοτεχνίας αποτέλεσε ξεχωριστό είδος κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, με συγγγραφείς όπως ο Maurice Leblanc, με το διάσημο κρέφτη του Arsene Lupin, ή ο Gaston Leroux με τον ήρωά του Rouletabille. Αυτό το είδος έκτοτε γνωρίζει μια ιδιαίτερα επιτυχημένη πορεία, η οποία αποτυπώνεται σε συγγραφείς όπως ο Simenon, ο οποίος όχι σπάνια συγκρίνεται με τον Μπαλζάκ. Εκ των πραγμάτων αυτή η μορφή λογοτεχνίας κινείται μεταξύ αστυνομικού και «μαύρου» μυθιστορήματος, δίνοντας έμφαση άλλοτε στο στοιχείο του φανταστικού (Pierre Very), άλλοτε στη ρεαλιστική ή υπερρεαλιστική περιγραφή (Leo Malet), και εκδηλώνοντας από πολύ νωρίς ξεχωριστό ενδιαφέρον για τύπους εγκληματικούς (κάτι που παρατηρείται ήδη στον Β.Ουγκό).

Το νέο «μαύρο»-αστυνομικό μυθιστόρημα (neo-polar) προήλθε από τη σύνθεση όλων αυτών των επιδράσεων, εκκινώντας από συγγραφείς ελάχιστα κομφορμιστές, όπως οι Francis Ryck, Jean Vautrin, J.P.Manchette. Πάρα πολλοί συγγραφείς θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε αυτό το ρεύμα, που όμως αρνείται τον ορισμό του ως τέτοιο: ο J.F.Vilar, με επιδράσεις υπερρεαλιστικές, οι J.C. Izzo και Th.Jonquet, έξοχοι παρατηρητές και οι δύο της κοινωνικής βίας, ο D.Daeninckx τέλος, ο οποίος αποκαθιστά την ιστορική μνήμη. Ένα κοινό χαρακτηριστικό διατρέχει το έργο των περισσοτέρων: η βαθιά τους στράτευση ενάντια στο ρατσισμό και το φασισμό, στράτευση που ανιχνεύεται σε διαφορετικό βαθμό μέσα στο έργο τους.

Χρ.ΙΩ.

έμβρυα, για να δουν μετά τις διαφορές.

Ο Ζακ Τεστάρ μου είχε πει: «*Θα δεις, σε ένα ή δύο χρόνια, είμαι σίγουρος ότι θα κλωνοποιήσουν έμβρυα*». Και, πράγματι, τρεις μήνες μετά τη δημοσίευση του βιβλίου, ένα αμερικανικό πανεπιστήμιο ανάγγειλε ότι είχαν κλωνοποιήσει έμβρυα που τα κατέστρεψαν αμέσως. Και σήμερα, τρία χρόνια μετά τη δημοσίευση του βιβλίου, βλέπουμε κλωνοποίηση θηλαστικών. Και είναι σχεδόν προφανές, έστω και αν δεν ξέρω πού, ότι μια ιατρική ομάδα θα το κάνει και στον άνθρωπο.

Εγώ, όλα αυτά τα προβλήματα με ενδιαφέρουν πολύ: Το πρόβλημα της επιστήμης σε σχέση με μια ενδεχόμενη παρέκκλισής της. Αλλά δεν έχω μέθοδο: διαβάζω τον τύπο, με φοβίζει, και προσπαθώ να δω τί μπορώ να γράψω. Αντί να φοβάμαι μόνος μου σε μια γωνιά, καλύτερα να γράψω ένα βιβλίο: αυτό μου επιτρέπει να βγάζω το ψωμί μου και είναι και ένας τρόπος εξορκισμού!

Ρατσισμός και αριστερά

Για να επανέλθουμε στην πολιτική τοποθέτηση πολλών συγγραφέων του ρεύματος αυτού, πώς θα μπορούσαμε να ορίσουμε αυτή την τοποθέτηση; Πριν μερικές εβδομάδες, υπήρξε ένα τεράστιο κίνημα ενάντια στη νομοθεσία του υπουργού Ντεμπρέ κατά των μεταναστών. Το κίνημα αυτό ξεκίνησε χάρη σε καλλιτέχνες, σε συγγραφείς, σε διανοούμενους. Μπορείς να μας μιλήσεις για αυτό;

Εδώ η στράτευση ήταν σαφής. Πολλοί συγγραφείς αστυνομικών προέρχονται από την άκρα αριστερά, τροτσκιστική, μαοϊκή, αναρχική ή χωρίς συγκεκριμένη ένταξη. Προφανώς, έχει μείνει μια ευαισθησία: αν δούμε όλα τα κείμενα για υπογραφές που έχουν κυκλοφορήσει τα τελευταία 10 χρόνια, θα βρούμε πολλά από τα ονόματα των μαύρων μυθιστορημάτων. Αυτό που συνέβη με το νομοσχέδιο Ντεμπρέ είναι διαφορετικό: το κίνημα ξεκίνησε από σκηνοθέτες, που πολλοί δεν είχαν υπογράψει ποτέ κανένα κείμενο. Ένας από αυτούς, ο Cιdric Klapisch, εξήγησε μάλιστα ότι δεν θεωρεί τον εαυτό του αριστερό, αλλά ότι ήταν ενάντια στο νομοσχέδιο για λόγους ηθικής. Μετά την απήχηση του πρώτου κειμένου, υπήρξαν κείμενα για υπογραφές κατά επαγγελματική κατηγορία. Ήταν πολύ εντυπωσιακό: όλος ο κόσμος μπήκε στο χορό, οι αρχιτέκτονες, οι γιατροί. Μέσα σε μερικές μέρες, το κίνημα αυτό πήρε γιγαντιαίες διαστάσεις. Αυτοί που δεν μπορούσαν να υπογράψουν κατά επαγγελματική κατηγορία υπέγραφαν με οποιονδήποτε τρόπο: «κάτοικοι του χωριού Χ», «οικογενειάρχες της περιοχής Ψ»… Ήταν η πρώτη φορά που βλέπαμε κάτι τέτοιο.

Είναι πολύ θετικό, και μας έδειξε πως κάτι τρέχει. Αλλά ταυτόχρονα, είναι και η ένδειξη πως όλοι αυτοί οι άνθρωποι δεν βρήκαν στις παραδοσιακές οργανώσεις την ανταπόκριση που θα έπρεπε να βρουν. Το γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα (PCF) έτρεχε από πίσω. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PS) έμεινε στην άκρη. Είναι πολύ διαφορετικό από αυτό που είχε γίνει προηγουμένως, όπως πριν από 6 με 7 χρόνια, όταν οι συγγραφείς αστυνομικών υπέγραφαν το αντιφασιστικό κάλεσμα των «250 Ras l'Front». Είναι πολύ θετικό, βέβαια, αλλά δείχνει ταυτόχρονα το κενό, την ανικανότητα των παραδοσιακών κομμάτων να απαντήσουν στην κατάσταση. Το ερώτημα τώρα είναι αν το κίνημα αυτό των υπογραφών μπορέσει να μην παραμείνει μετέωρο. Το κίνημα επίσης ωθήθηκε από την πρόσφατη εκλογή των υποψήφιων του Εθνικού Μετώπου στο δήμο της Βιτρόλ. Θα υπάρξει άραγε συνέχεια; Είναι το μεγάλο ερώτημα. Είναι σημαδιακό ότι μετά την διαδήλωση ενάντια στο νομοσχέδιο Ντεμπρέ, οι σκηνοθέτες διέλυσαν την επιτροπή τους. Είναι σαφές ότι οι άνθρωποι δεν θέλουν μόνιμες δομές. Υπάρχει μια πολύ έντονη θέληση να γίνει κάτι, αλλά και μια μεγάλη καχυποψία, που οφείλεται στα τελευταία 20 χρόνια. Οι άνθρωποι θέλουν να εφραστούν, αλλά κάνουν πίσω όταν είναι να τυποποιήσουν μια δομή.

Ο γαλλικός τύπος κάλυψε πολύ την κινητοποίηση. Και επισημαίνει μια διάσταση ανάμεσα σε ένα ηθικό ρεύμα και ένα πολιτικό ρεύμα. Κάτι που πλησιάζει σε αυτό που λες. Νομίζεις όμως πως είναι αξεπέραστο;

Α, όχι! Δεν είναι αξεπέραστο. Αλλά οι άνθρωποι θυμούνται πολύ καλά ότι αυτοί που ξεκίνησαν τους νόμους ενάντια στους μετανάστες, αυτοί που περιόρισαν τους όρους διαμονής τους, ήταν ακριβώς οι σοσιαλιστές όταν ήταν στην εξουσία. Και η ίδια η δεξιά λέει: «*Εμείς απλώς συνεχίζουμε το έργο*». Ο νόμος Ντεμπρέ είναι η προέκταση του νόμου του δεξιού υπουργού Πασκουά και ο νόμος Πασκουά είναι η προέκταση του σοσιαλιστικού νόμου! Έτσι, από εδώ ξεκινάει η καχυποψία: όλοι το διαισθάνονται, ότι η μηχανή αυτή ξεκίνησε από την αριστερά. Και για αυτό και οι ευθύνες αποδίδονται κατά πολύ στην αριστερά, μαζί και με το PCF. Το PCF πριν από 20 χρόνια είχε σαν σύνθημα: «*Να παράγουμε γαλλικά*». Όταν το Εθνικό Μέτωπο (FN) έκανε δυναμικά την εμφάνισή του στην πολιτική σκηνή, του ήταν πολύ εύκολο να προσθέσει: «*Να παράγουμε γαλλικά, με Γάλλους*». Ο χώρος είχε πλήρως ετοιμαστεί για τον Λε Πεν. Πρέπει να θυμίσουμε γεγονότα, που ίσως σήμερα φαντάζουν μακρινά, αλλά που συνέβαλαν στη

διάβρωση του κλίματος: στο Βιτρύ, στα προάστια του Παρισιού, το ΚΚ γκρέμισε με μπουλντόζες μία εστία αφρικανών μεταναστών. Ο Ρομπέρ Υ, σημερινός γραμματέας του ΓΚΚ, ήταν από τους πρώτους, αν όχι ο πρώτος, που οργάνωσε μια διαδήλωση ενάντια στα ναρκωτικά στην πόλη του καταγγέλλοντας μια οικογένεια Αλγερίνων ή Μαροκινών που τους χαρακτήρισαν «*βαποράκια*». Αυτά τα θεαματικά γεγονότα έγιναν με δύο βδομάδες διαφορά: το PCF είχε δώσει πολύ ξεκάθαρα σημάδια στους εκλογείς του ότι δεν θα δίσταζε να επιτεθεί στους ξένους.

Η μνήμη όλων αυτών έμεινε, έστω και όχι στην ένταση που τη διατήρησα εγώ. Πάντως, αυτή η αργή διάβρωση ξενοφοβίας αρχίζει 15 ή 20 χρόνια πριν. Η καχυποψία επομένως πολλών ανθρώπων απέναντι στις πολιτικές μηχανές δεν γεννιέται από το μηδέν. Είναι θεμελιωμένη.

Και ακριβώς το πρόβλημα είναι οι άνθρωποι να καταφέρουν να οργανωθούν οι ίδιοι, με τις δικές τους δομές, να μην μείνουν ατομικοποιημένοι. Και αυτό δεν είναι καθόλου δεδομένο.

Η μεγάλη διαδήλωση ενάντια στο νόμο Ντεμπρέ, ήταν πολύ εντυπωσιακή. Δεν έμοιαζε με τίποτα το γνωστό. Υπήρχε η διαδήλωση, με τα πανώ της, και έπειτα υπήρχαν πάρα πολλοί που βάδιζαν. Αυτό ήταν αληθινή πορεία. Για να πας στην πορεία ήταν και αυτό μια άλλη πορεία. Εγώ δεν έχω ξαναδεί τέτοια διαδήλωση. Ήταν ήσυχα και αποφασισμένα και αυτό αντικαθρέπτιζε το κλίμα. Η πλειοψηφία των ανθρώπων ήταν μπρος από τα πανώ, ό,τι και να έγραφαν: και είναι ενδεικτικό.

Ενάντια στο Λε Πεν

Είσαι γνωστός για τη συμμετοχή σου στην πρωτοβουλία της «έκκλησης των 250», που οδήγησε στη δημιουργία ενός αντιφασιστικού κινήματος που σήμερα είναι πολύ σημαντικό στη Γαλλία, δηλαδή του Ras l'Front. Μπορείς να μας μιλήσεις για αυτήν και για τη σημερινή κατάσταση και τις ευθύνες του Ras l'Front;

Το Ras l'Front δημιουργήθηκε πριν από αρκετά χρόνια. Στην αρχή ήταν πολύ μικρό: 250 προσωπικότητες που καλούσαν για ένα κίνημα, μια εφημερίδα, για να παλέψουμε ενάντια στο FN. Τότε, δεν μας έπαιρναν πολύ στα σοβαρά, έλεγαν ότι υπερβάλουμε τον κίνδυνο ανάπτυξης του FN. Όμως, σιγά-σιγά, τα ποσοστά του FN συνέχισαν να αυξάνουν. Και, από την πλευρά των παραδοσιακών οργανώσεων, υπήρχε κενό! Οι πρόσφατες δημοτικές εκλογές στο Βιτρόλ είναι ένα παράδειγμα: ο υποψήφιος του PS ήταν ένας διεφθαρμένος τύπος, δήμαρχος ώς τις εκλογές, χωρίς καμιά επαφή με τον πληθυσμό. Ήταν κάτι σα λεωφόρος για το FN: ακριβώς με αντιπροσώπους σαν το σοσιαλιστή του Βιτρόλ είναι που το FN μπορεί να προχωράει. Μερικές εβδομάδες νωρίτερα, υπήρχαν οι εκλογές στο Γκαρντάν: ο υποψήφιος του PCF ήταν και αυτός δήμαρχος ώς τις εκλογές, αλλά με ρίζωμα στον πληθυσμό, τίμιος, με μια δυναμική γύρω του. Και εκεί, το FN απέτυχε. Αλλά δυστυχώς υπάρχουν σήμερα στη Γαλλία πολλά μέρη όπου η κατάσταση μοιάζει με το Βιτρόλ: οι άνθρωποι δεν έχουν πλέον καμία εμπιστοσύνη στους εκλεγμένους τους, που μοιάζουν να μην τους εκπροσωπούν πλέον. Ο κίνδυνος είναι αρκετά μεγάλος να δούμε το FN να κερδίζει πάλι ένα μεγάλο αριθμό δήμων. Σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις, πόλεις γύρω από το Παρίσι, που ήταν του PCF πριν από 20 χρόνια, κινδυνεύουν να περάσουν στο FN. Είναι πολύ ανησυχητικό.

Το Ras l'Front, απέναντι στην κατάσταση αυτήν, αναπτύχθηκε σιγά-σιγά. Σήμερα είναι ένας σύνδεσμος που συγκεντρώνει πραγματικά πολύ κόσμο και που θεωρείται με σαφήνεια σαν μια οργάνωση αποφασισμένη να μην αφήσει τα πράγματα να τελματώσουν περισσότερο. Πολλοί που θέλουν να παλαίψουν ενάντια στο FN και που δεν έχουν καμία εμπιστοσύνη στο PS και στο PCF έρχονται στο Ras l'Front. Τις τελευταίες εβδομάδες, πολλές επιτροπές δημιουργήθηκαν. Επομένως είναι αρκετά θετικό. Κάθε φορά που κάποιος της ηγεσίας του FN πηγαίνει σε μια πόλη, ξεκινάει και μια διαδήλωση.

Η κινητοποίηση είναι καλό, αλλά δεν αρκεί. Εάν το FN αναπτύσσεται, αυτό οφείλεται στο ότι βρίσκει ευνοϊκό έδαφος: η ανεργία είναι η πεμπτουσία των κομμάτων της δεξιάς. Είναι πολύ ωραίο να είναι κανείς αντιφασίστας, αλλά εάν η ανεργία συνεχίζει να ανεβαίνει ή να σταθεροποιείται στο σημερινό της επίπεδο, δεν χρειάζονται αυταπάτες, το FN θα συνεχίσει να αναπτύσσεται.

Ταυτόχρονα, το FN είναι αρκετά σύνθετο φαινόμενο. Υπάρχει ένα αληθινό φασιστικό ρεύμα μέσα του, αλλά υπάρχουν και πολλοί καριερίστες. Δεν είναι οι ναζί της δεκαετίας του '30. Είναι δηλαδή λιγότερο δραματικό από τότε, αλλά παραμένει πολύ ανησυχητικό.

Όταν κέρδισαν τους δήμους τους -έχουν 4 δήμους- αναρωτήθηκα τί θα έκαναν στις πόλεις αυτές. Βέβαια, ενεργούν με αρνητικό τρόπο: εκκαθαρίζουν βιβλιοθήκες, κόβουν τις επιδοτήσεις σε συλλόγους, αλλά θα μπορούσαν να έκαναν και χειρότερα, όπως να εκδιώξουν οικογένειες μεταναστών που δεν μπορούν να πληρώσουν τα νοίκια τους και να βάλουν στη θέση τους οικογένειες γάλλων ανέργων. Θα ήταν παράνομο, θα είχαν προβλήματα με τη δικαιοσύνη, αλλά θα

είχαν κερδίσει το 15% των δημοσκοπήσεων… Εγώ σκέφτηκα ότι θα το έκαναν, αλλά στην πράξη δεν το έκαναν. Πράγματι, οι προύχοντες του FN που εκλέχτηκαν δίνουν μεγάλη σημασία στο μερίδιό τους από τη δημοτική πίττα.

Δεν είναι λοιπόν φασιστικό κόμμα με την κλασική έννοια του όρου. Αλλά προφανώς είναι πολύ, μα πολύ επικίνδυνο. Ακόμα περισσότερο που οι τελευταίες διακηρύξεις του Λε Πεν για την ανισότητα των φυλών πέρασαν χωρίς μεγάλη αντίδραση. Εάν ορισμένοι διανοούμενοι διαμαρτυρήθηκαν, βλέπουμε ωστόσο ότι υπάρχει ένας εθισμός. Τέτοια λόγια θα ήταν αδιανόητα πριν από 15 χρόνια.

Υπάρχει ένα πρόσφατο γεγονός που είναι σημαδιακό. Στην Έκθεση Βιβλίου που έγινε στο Παρίσι, το FN μπήκε με την κάλυψη ενός ανώδυνου εκδοτικού οίκου. Έτσι, είχαν ένα περίπτερο στην Έκθεση Βιβλίου και έφεραν τα βιβλία τους. Ήταν μια τρομερή απογοήτευση για το κοινό. Και όμως, θα είχε αρκέσει, μόλις διαπιστωνόταν η παρουσία του FN, να πουν οι μεγάλοι εκδοτικοί οίκοι, όπως οι Gallimard, Grasset, Le Seuil: «*Όσο αυτοί οι τύποι δεν φεύγουν, εμείς κλείνουμε τα περίπτερά μας*». Δεν θα υπήρχε Έκθεση του Βιβλίου. Αλλά δεν το έκαναν, δίστασαν, λέγοντας ότι ο εκδοτικός οίκος του FN είναι νόμιμος, ότι τα κείμενα δεν είχαν απαγορευτεί και ότι δεν μπορούσε να τους απαγορευτεί να πουλάνε βιβλία. Μπροστά σε αυτές τις ελάχιστα πειστικές εξηγήσεις, έπρεπε το Ras l'Front να οργανώσει διαδήλωση, έξω από την Έκθεση του Βιβλίου, για να καταγγείλει ταυτόχρονα και την παρουσία του FN στην Έκθεση και την έλλειψη αντιδράσεων των εκδοτών. Στο τέλος της διαδήλωσης, μερικοί νέοι πήγαν να τα σπάσουν στο περίπτερο του FN. Αλλά αυτό που είναι χαρακτηριστικό είναι ότι εάν οι μεγάλοι εκδότες, που έχουν τη δύναμη να το κάνουν, είχαν κάνει τη δουλειά τους, τότε το θέμα θα τελείωνε. Και θα ήταν και πολύ πιο αποτελεσματικό να εκδιωχτεί το FN από τους εκδότες παρά μετά από μια διαδήλωση του Ras l'Front! Αυτή είναι η κατάσταση, αυτό το επεισόδιο είναι χαρακτηριστικό.

Υπάρχουν συχνά συζητήσεις όπως: τί μπορούμε να κάνουμε και τί όχι απέναντι στους φασίστες; Και σε αυτό, μιλώντας για την επέμβαση σε σχέση με το περίπτερο του FN, εσύ τί λες, ποιά είναι η γνώμη σου;

Εγώ νομίζω ότι το καλύτερο πράγμα είναι αυτό που είπα: μια αντίδραση των εκδοτών που θα έλεγε: όχι!

Όμως, καθώς οι εκδότες δεν το έκαναν, ήταν δικαιολογημένη η επέμβαση ενάντια στο περίπτερο του FN;

Αυτό είναι ένα τελείως τακτικό ζήτημα. Κάθε φορά, υπάρχει μια κλιμάκωση κατά μία βαθμίδα. Σε μια τοπική διαδήλωσή του τελευταία, νομίζω στην Βαλενσιέν, το FN έκανε μια δοκιμή. Νεαροί Άραβες ήρθαν να βρίσουν τους φασίστες ρίχνοντάς τους πέτρες. Όχι εξέγερση, μόνο μια διαδήλωση - λίγο βίαιη! Το FN έβγαλε τότε την επιτροπή περιφρούρησής του, κάτι τύποι μυώδεις με εξοπλισμό σαν της αστυνομίας, για να επέμβει ενάντια σε λίγους νεαρούς…

Βέβαια, για την ώρα το FN δεν παίζει το χαρτί της σύγκρουσης. Αντίθετα, θέλουν να παίξουν το χαρτί της «*δημοκρατικής συζήτησης*», θέλουν να συζητήσουν! Αλλά αυτό που είναι προφανές, είναι ότι στους ερχόμενους μήνες, με τις εκλογές του 1998, οι συγκρούσεις θα πολλαπλασιαστούν. Αυτό γίνεται αναπόφευκτο, επειδή πολλοί είναι που αισθάνονται ασφυξία, τα επεισόδια γίνονται όλο και πιο σοβαρά.

Εγώ, δεν έχω θέμα αρχής για τη βία απέναντι στο FN. Πρέπει να προσαρμοστούμε σε κάθε κατάσταση. Αλλά, σε κάθε περίπτωση, το παράδειγμα της Έκθεσης Βιβλίου είναι εντυπωσιακό: θα έπρεπε να αντιταχθούν στο FN αυτοί που πρέπει κάθε φορά. Έτσι, το Ras l'Front υπάρχει, κατά κάποιον τρόπο, λόγω κενού!

Θα υπάρξει το συνέδριο του FN στο Στρασβούργο. Η δήμαρχος της πόλης, Κατρίν Τροτμάν (PS), καλεί για διαδήλωση, να πάμε στο Στρασβούργο να διαμαρτυρηθούμε ενάντια στο FN. Ταυτόχρονα μας εξηγεί ότι δεν μπορούσε να αρνηθεί νόμιμα να παραχωρήσει μια αίθουσα στο FN. Όμως τέτοιες αντιφάσεις περιπλέκουν και αφοπλίζουν τον κόσμο.

Εγώ είμαι βέβαιος ότι σε μικρές πόλεις, με βάση ό,τι συνέβη στην Έκθεση Βιβλίου, το FN θα θελήσει τώρα να επέμβει, όταν υπάρξουν εκθέσεις βιβλίων, και να εκδιώξει περίπτερα με εκδότες που δεν τους αρέσουν. Το FN έχει μεγάλη ικανότητα στο να χρησιμοποιεί αυτό το είδος επεισοδίων για να προχωρεί. Εξού και τα πραγματικά τακτικά προβλήματα.

Ο Ραμόν Μερκαντέρ ξαναχτυπά

Υπήρχε πριν από καμιά δεκαπενταριά χρόνια μια απορία σε σχέση με τη δημοσίευση ενός αστυνομικού από ένα συγγραφέα ονόματι Ραμόν Μερκαντέρ και όλοι έλεγαν: «Τί είναι πάλι αυτός;». Προφανώς ήταν ψευδώνυμο! Μπορείς να μας αποκαλύψεις τη λύση;

Βέβαια. Εγώ ήμουν! Είχα δημοσιεύσει δύο μαύρα μυθιστορήματα με θέματα τελείως μη πολιτικά. Ταυτόχρονα, θυμήθηκα ότι στον πρόλογο

του βιβλίου για τη δολοφονία του Τρότσκυ, του Gorkvn, υπήρχε μια μικρή παραπομπή του Isaac Deutscher που έλεγε ότι τη μέρα που θα άνοιγαν τα αρχεία της GPU, θα βρούμε ιστορίες που κανένας συγγραφέας αστυνομικών δεν θα είχε φανταστεί! Είπα ότι έπρεπε να δοκιμάσω.

Άλλωστε, οι ιστορίες με το PCF ήταν αρκετά μυθιστορηματικές: στον πολιτικο-αστυνομικό χώρο, υπήρχε πολύ ψωμί! Οι σταλινικοί είχαν πάντα μια αστυνομική αντίληψη της ιστορίας. Υπήρχε λοιπόν χώρος για κάτι τέτοιο. Μια μέρα, περπατώντας βλέπω, στη βιτρίνα ενός βιβλιοπωλείου, το βιβλίο ενός συγγραφέα που τότε ήταν άγνωστος στη Γαλλία, του Montalban: «*Δολοφονία στην Κεντρική Επιτροπή*». Αγοράζω το βιβλίο αυτού του συγγραφέα που ανακαλύπτω πως είναι Ισπανός. Το διάβασα και σκέφτηκα ότι έπρεπε να γίνει κάτι και με τον PCF. Ήδη είχε υπάρξει ένα βιβλίο με τον *τίτλο «Η Εξάρθρωση*»: μια αστυνομική ιστορία σε έναν πυρήνα του PCF. Εγώ, σκέφτηκα ότι η αληθινή αστυνομική ιστορία για το PCF, ήταν η ιστορία του γενικού γραμματέα: Ποιός ήταν; Από πού ερχόταν; Γιατί είναι σε αυτή τη θέση; Με ποιό κόλπο τα κατάφερε; Μια τεράστια ιστορική τριλογία είχε δημοσιευτεί από τον Philippe Robrieux: «*Η εσωτερική ιστορία του PCF*». Εκεί είχε τεθεί το θέμα του γενικού γραμματέα, Ζωρζ Μαρσέ. Υπήρχαν πολύ σοβαρές κατηγορίες, αφού ο Ρομπριέ εξηγούσε ότι, στο τέλος του πολέμου, ο Ζωρζ Μαρσέ ήταν μαυραγορίτης. Και ο Ζωρζ Μαρσέ δεν έκανε μήνυση. Και όμως, οι εκδόσεις Fayard που το είχαν δημοσιεύσει, δεν είναι κανένας μικρός ασήμαντος οίκος χωρίς διάδοση…

Εγώ σκέφτηκα ότι έπρεπε να καταπιαστώ με το θέμα. Έγραψα ένα βιβλίο: «*Να ισοπεδώσουμε το παρελθόν*», όπου γινόταν λόγος για ένα μεγάλο αριστερό πολιτικό κόμμα με ένα γενικό γραμματέα που είχε ένα σκοτεινό παρελθόν στην περίοδο του πολέμου.

Καθώς υπήρχαν βιογραφικά στοιχεία, που τα είχα πάρει από τον τύπο αλλά ήταν ταυτόχρονα και μυστηριώδη, το βιβλίο έκανε θόρυβο! Όλος ο κόσμος αναρωτιόταν ποιός να είναι ο Ραμόν Μερκαντέρ. Κυκλοφόρησε η φήμη πως είναι κάποιος του PCF, με καλή πληροφόρηση. Υπήρξαν διάφορες φανταστικές υποψίες και φήμες: η πιο γερή ήταν ότι επρόκειτο για τον Jorge Semprün, αφού αυτός είχε γράψει προηγουμένως το «*Ο δεύτερος θάνατος του Ραμόν Μερκαντέρ*». Τον συνάντησα αργότερα τον Σεμπρούν: μου είπε ότι για πολλές βδομάδες έπαιρνε μυστηριώδη τηλεφωνήματα…

Αυτό είναι χαρακτηριστικό του νέου αστυνομικού: παίρνεις τον ιστό του αστυνομικού μυθιστορήματος και του εφαρμόζεις απευθείας μια σύγχρονη πολιτική ιστορία.

Δεύτερο αξιοσημείωτο γεγονός: ο αριθμός 2000 της πιο γνωστής σειράς αστυνομικών, της «Serie noire», με το βιβλίο σου «Η Ωραία και το κτήνος». Ήταν η καταξίωση!

Ναι, περίφημα! Αλλά το μυθιστόρημα δεν έχει καθόλου πολιτικό χαρακτήρα. Αν και εν μέρει διηγείται την ιστορία της κοινωνικής αποσύνθεσης ανθρώπων που τους παίρνει τελείως η κάτω βόλτα χωρίς το περιβάλλον τους να αντιληφθεί το παραμικρό. Είχα ξεκινήσει από μια κοινωνική είδηση: ένα μικρό άρθρο σε μια εφημερίδα για τη συσσώρευση σκουπιδιών. Καμιά φορά διαβάζουμε στον τύπο για κάποιους που μπαίνουν σε ένα διαμέρισμα, συνήθως εργάτες για κάποια επισκευή, και βρίσκουν σκουπίδια συσσωρευμένα ώς το ταβάνι, ενώ οι γείτονες δεν έχουν καν αναρωτηθεί τί συμβαίνει, παρόλο που βρωμάει τρομερά. Τίθεται λοιπόν το πρόβλημα του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν κλεισμένοι στην ιδιωτική τους σφαίρα: είναι σαν φυλακή.

Είχα πέσει σε ένα άρθρο για την ιστορία ενός ζευγαριού τραπεζοϋπαλλήλων, τελείως συνηθισμένων, που έφευγαν το πρωί στη δουλειά τους κανονικά, με το αυτοκίνητό τους, με το κοστούμι και τις κανονικές φορεσιές τους… Κανένα πρόβλημα. Κάποιος μπήκε για μια επισκευή και τότε αποκαλύφθηκε μια αληθινή χωματερή! Είχαν μάλιστα σκάψει τούνελ ανάμεσα στις σακούλες για να περνούν και είχαν βάλει και υποστυλώματα! Πράγμα τρομερά τραβηχτικό: ήταν τελείως παρανοϊκά στο σπίτι τους και ταυτόχρονα τελείως κανονικά στην κοινωνική τους ζωή. Μια πλήρης σχιζοφρένεια!

Εγώ, δεν μπορούσα να πιστέψω ότι οι άνθρωποι του περιβάλλοντος δεν είχαν καταλάβει τίποτα. Ήταν λοιπόν ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα για ένα μυθιστόρημα. Μετέφερα την ιστορία σε μια συνοικία, με πρόσωπο έναν βαρεμένο καθηγητή. Ήταν λοιπόν ένα μυθιστόρημα μεταξύ ψυχιατρικού χρονικού και κοινωνικής κριτικής.

Ευρωπαϊκή σύγκλιση στη... ζητιανιά

Έχουν μεταφραστεί τα βιβλία σου στα ελληνικά;

Όχι! Υπάρχει μόνο ένα βιβλίο για παιδιά που έχει μεταφραστεί: «*Ο δράκος του μετρό*». Από τότε κανένας οίκος δεν μου ζήτησε να εκδώσει βιβλίο μου στα ελληνικά. Υπάρχουν βέβαια βιβλία που είναι πολύ γαλλοκεντρικά και απαιτούν τη γνώση της γαλλικής κοινωνίας. Αλλά υπάρχουν και άλλα που είναι τελείως μεταφράσιμα και μπορούν να παρουσιαστούν σε ένα πλατύ κοινό, χωρίς πολλά

προβλήματα. Δεν ξέρω καν αν υπάρχει στην Ελλάδα κάποια κίνηση για μετάφραση του γαλλικού μαύρου μυθιστορήματος. Δεν θα ήταν άσκημη η ιδέα.

Το τελευταίο βιβλίο σου;

«*Η ζωή της μητέρας μου*». Είναι ένα βιβλιαράκι που διηγείται την ιστορία ενός παιδιού. Εγώ μένω στο Παρίσι, στη συνοικία Μπελβίλ, που είναι πολύ κοσμοπολίτικη και εξαιρετικά άνιση. Σε μια παλιά συνοικία με μεγάλη ιστορία, που ήταν από πάντα συνοικία μεταναστών και που τώρα αρχίζει να αλλάζει τελείως από τις ανακαινίσεις. Ορισμένα καινούργια κτίρια πουλιούνται τώρα πολύ ακριβά σε μια πελατεία που ίσως να μην είναι πολύ πλούσια, αλλά είναι πάντως εύπορη και έρχονται εκεί να εγκατασταθούν. Υπάρχουν τα παλιά εργαστήρια τεχνητών που τα έχουν αγοράσει παριζιάνοι καλλιτέχνες. Υπάρχει έτσι ένας πληθυσμός διανοουμένων που έχει εγκατασταθεί στη συνοικία. Και, μαζί, εξακολουθούν να βρίσκονται και τα παλιά τελείως διαλυμένα κτίρια, που στεγάζουν έναν πληθυσμό εξαιρετικά φτωχό, όπως και πολύ σκληρές «εργατικές πολυκατοικίες», με προβλήματα ανάλογα με τα προβλήματα των προαστίων. Όλα αυτά, μέσα σε μια εξαιρετικά μικρή περίμετρο. Αντίθετα από τις ΗΠΑ, όπου υπάρχει μια απόσταση μεταξύ των εξαθλιωμένων και των εύπορων, στο Παρίσι βρίσκονται μαζί κοινωνικές καταστάσεις τελείως απόμακρες.

Η αφορμή του βιβλίου: γυρίζοντας από διακοπές με τη γυναίκα μου και τα παιδιά μου, βγάζαμε τις βαλίτσες μας, μαυρισμένοι από τη θάλασσα. 25 μέτρα πιο πέρα, υπάρχει ένα συντριβάνι με ένα πολύ βρώμικο νερό. Τα παιδιά είχαν πάρει κομμάτια πλαστικού από το ιχθυοπωλείο της γωνίας και έφτιαχναν βαρκάκια. Κοιτάζοντας τα παιδιά, είπα ότι έπρεπε να είχαν περάσει όλο το καλοκαίρι εκεί. Η ακροθαλασσιά για αυτά είναι το συντριβάνι. Και αναρωτήθηκα τί θα μπορούσαν να είχαν στο κεφάλι τους, μετά από δύο μήνες χωρίς να κάνουν τίποτα μέσα στην πόλη. Ήταν σε ηλικία γυμνασίου: σίγουρα θα ήταν σε κατάσταση πλήρους σχολικής αποτυχίας. Το γυμνάσιο θα ήταν για αυτά η τελική πτώση…

Έτσι, πήρα για το βιβλίο μου ένα παιδί που μπαίνει στο γυμνάσιο, αφού έχει περάσει δύο καλοκαιρινούς μήνες στο δρόμο. Σιγά-σιγά, μπαίνει στη εγκληματικότητα με πολύ σκληρό τρόπο. Αλλά αυτό γίνεται πολύ σταδιακά: μια μικρή παράβαση φέρνει μια άλλη, κ.ό.κ. Στο τέλος, ανακατεύεται σε πολύ σοβαρές ιστορίες. Είναι λοιπόν μια απλή διαπίστωση, μια «κοινωνική» απλή κατάσταση, που συμβαίνει στη γειτονιά, που μου δίνει την αφορμή. Ένα σπασμένο τζάμι, η κλοπή ενός μαγαζιού. Και φτάνουμε σιγά-σιγά σε πολύ δύσκολα πράγματα. Είναι ένα χρονικό και είναι πολιτικό σε πρώτο βαθμό: είναι η διαπίστωση αυτού που ζουν σήμερα τα παιδιά στο Παρίσι του 1997.

Ήρθες στην Ελλάδα για πολύ σύντομο διάστημα. Ίσως να μην πρόλαβες να δεις εδώ ανάλογες κοινωνικές καταστάσεις ή καθημερινές ειδήσεις! Παρόλα αυτά, θα μπορούσες να γράψεις ένα μυθιστόρημα που να είχε για πλαίσιο την Ελλάδα;

Όχι! Θα έπρεπε να ήξερα, και δεν ξέρω. Βέβαια, είδα ζητιάνους στην Πλάκα, ενώ παλαιότερα δεν είχα δει ποτέ. Μου είπαν ότι στην πραγματικότητα είναι Σέρβοι. Ίσως να μπορούσε να γραφτεί κάτι ξεκινώντας από αυτό! Αλλά εγώ δεν ξέρω καθόλου.

Το αστυνομικό είναι πιο αποτελεσματικό όταν είναι ενταγμένο, όταν οι άνθρωποι μπορούν πράγματι να μιλήσουν για ό,τι συμβαίνει γύρω τους, για τη δυνατότητα να μεταφράσουν αυτό που συμβαίνει στην κοινωνία τους.

Φαντάζομαι ότι σιγά-σιγά θα βρεθείτε και εσείς αντιμέτωποι με τα ίδια προβλήματα με τη Γαλλία, και μόνο εξαιτίας της συμμετοχής στην Κοινή Αγορά, στην Ευρώπη. Θα πρέπει να ικανοποιήσετε τα κριτήρια ένταξης του Μάαστριχτ και αυτό θα προκαλέσει πολλές ζημιές! Αλλά, για να έγραφε κανείς με το υλικό αυτό, θα έπρεπε να ζήσει εδώ, ίσως για έξι μήνες, να μπορέσει να παρακολουθήσει έστω και σαν θεατής τα πράγματα. Τί θα μπορούσα εγώ να γράψω; Ίσως την ιστορία ενός τουρίστα που πεθαίνει στις Κυκλάδες! Δεν θα είχε και μεγάλο ενδιαφέρον!

Συζήτηση με τους
Χρ.Ιωνά και Ηλ.Αλτίνογλου